

Bahtiar Vahabzade

Timp și spațiu

 PAIDEIA

BAHTIAR VAHABZADE

**Timp și spațiu
Poezii și poeme**

PAIDEIA

6(2A)

Tehnoredactor: Gabriel Ionescu

Consultant: dr. Eldar Hasanov,
Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar
al Republicii Azerbaigean în România

© Editura PAIDEIA, 2001
71216 București, România
Str. Tudor Arghezi nr.15, sector 1
tel.: (00401)211.58.04; 212.03.47
fax: (00401)212.03.48

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VAHABZADE, BAHTIAR

Timp și spațiu: poezii și poeme / Bahtiar
Vahabzade. - București: Paideia, 2001
p. 208 : 21 cm.
ISBN 973-596-028-1

821.161.1.1=135.1

BAHTIAR VAHABZADE

Timp și spațiu

Poezii și poeme

Traducere, note și prefață de
Dumitru Balan și Simion Iurac

Cuvânt înainte de Fănuș Neagu

Postfață de Cinghiz Aitmatov

București, 2001

70777-111

Cuvânt înainte

Poetul azer Bahtiar Vahabzade mi-a deschis o potecă spre durerile unei părți din Transcaucazia aflată mereu în suferință. Suntem dispuși încă din adolescență, când ne cufundăm pe deplin în splendorile celor *O mie și una de nopți*, să credem că Asia e o nestinsă floare de migdal, peste care adie o boare de trandafiri din palatul unde-și țese basmul Șeherezada. Bahtiar Vahabzade ne deschide ochii, smulgându-ne din amăgirile închipuirii și ne arată o lume de lacrimi, dureri și lupte.

Feeric rămâne Cuvântul care se schimbă-n cântec al libertății – iată crezul construit pe temelii amare al lui Bahtiar Vahabzade.

Fănuș Neagu

UN CÂNTĂREȚ AL LIBERTĂȚII ȘI DEMNITĂȚII UMANE

La 18 octombrie 1991, după șaptezeci de ani de totalitarism, poporul azer și-a redobândit independența națională. Această independență a fost mult dorită și așteptată. Mulți dintre fiii credincioși și curajoși ai Azerbaigeanului au militat pentru păstrarea ființei naționale, a tradițiilor și a limbii materne, chiar și atunci când condițiile politice nu permiteau acest lucru. Printre acești militanți, un loc de frunte îl ocupă marele poet al Azerbaigeanului – Bahtiar Vahabzade.

Figură proeminentă a mișcării de renaștere a demnității naționale, Bahtiar Vahabzade este apreciat astăzi, în noile condiții de exprimare liberă a valorilor autentice, ca unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai poeziei secolului al XX-lea, reverberațiile artistice ale operei sale răsfrângându-se peste granițele patriei sale iubite, Azerbaigean.

El se bucură de cea mai largă recunoaștere ca poet înflăcărat, gânditor, dramaturg de factură lirică și filosofică; este, de asemenea, un talentat om de știință și publicist, un curajos reprezentant și militant al vieții publice din Azerbaigean. Calitățile sale personale – sinceritatea, simplitatea, spiritul democratic și deschiderea sufletească sunt într-o perfectă armonie cu originalitatea creației sale.

Bahtiar Mahmud oglu Vahabzade s-a născut la 16 august 1925 în străvechiul oraș azer Şeki. În anul 1934 familia

viitorului poet s-a mutat la Baku. În anul 1942, după absolvirea școlii medii, s-a înscris la cursurile Facultății de Filologie a Universității de Stat din Baku (USB); după cinci ani de studii a fost admis la doctoratură în cadrul USB. În 1951, după perioada de doctoratură, a susținut teza de doctorat cu titlul *Lirica lui Samed Vurgun*, iar în anul 1964 a obținut titlul de doctor docent, cu o disertație de tip monografic, dedicată vieții și operei lui Samed Vurgun.

A debutat în literatură în timpul celui de-al doilea război mondial, iar un an mai târziu, în 1945, este primit în rândul membrilor Uniunii Scriitorilor. Activitatea literară fructuoasă a fost însoțită de o strălucită carieră didactică la USB. În anul 1980 devine membru corespondent al Academiei de Științe din Azerbaijan. În anul 2001 Bahtiar Vahabzade a fost ales în unanimitate membru titular al Academiei de Științe a Republicii Azerbaijan.

Bahtiar Vahabzade a publicat peste șaptezeci de volume de versuri (poezii și poeme), două monografii, unsprezece cărți de eseu și publicistică. Piese sale, *Conștiință*, *A doua voce*, *După ploaie*, *Pe drumuri rămân urme*, *Încotro merge această lume!*, *Sabia care ne seceră pe noi înșine*, *Păcatul nepedepsit*, *Eşafodul*, au cunoscut un mare succes, îndeosebi pe scena Teatrului Dramatic de Stat din Baku.

În 1974 i-a fost decernat titlul de Maestru Emerit al Artelor, în anul 1975 a primit Premiul republican, iar în 1984 i s-a acordat Premiul de Stat al URSS. În 1985 i s-a conferit titlul onorific de „Poet al poporului Azerbaijanului”. În 1995, pentru merite deosebite în mișcarea de eliberare națională, el a fost decorat cu unul din cele mai prestigioase ordine ale Republicii Azerbaijan, Ordinul „ISTIGLAL” (Independența).

Situarea în epicentrul problemelor ardente ale contemporaneității nu constituie pentru scriitor o chestiune

circumstanțială, ci un vechi și stabil crez, social și estetic, reflectat cu măiestrie într-o operă vibrantă și vitală, menită să stimuleze creativitatea și energiile latente ale cititorului, ale tuturor iubitorilor de adevăr și frumos. Realitățile social-istorice, realitățile vieții cotidiene, adesea cu tentă autobiografică, sunt mitizate, transformate artistic în profunde și perene meditații filosofice despre dramele existenței umane. Motive, teme și personaje din folclorul și istoria poporului azer, acte și fapte de abnegație, eroism și demnitate națională sunt invocate ca etalon etic în poezia, dramaturgia și eseistica lui Vahabzade, dedicate actualității efervescente și imprevizibile în consecințe. În poemele sale sunt alambicate armonios ipostaza naratorului subiectiv, implicat emoțional în discursul, adesea patetic, prin gestică și elocința sentențioasă, cu ipostaza observatorului obiectiv nevăzut și totuși prezentă permanentă, subtilă și definitorie, în valențele subtextuale ale versurilor.

Din fericire pentru literatura azeră, intervenția unei mari personalități politice și istorice din Azerbaijan l-a salvat pe Vahabzade din ghearele necrutătoare ale gulagului sovietic. În poemul *Dubla frică*, poetul, aidoma confrăților săi din Rusia, Alexandr Soljenițin, cu romanul *În primul cerc*, și Varlam Șalamov, cu *Povestirile din Kolâma*, își temperează cu greu efluvii afective, explorând cu uimitoare franchețe și precizie atmosfera crepusculară, apăsătoare, din perioada terorii staliniste, când sentimentul obsedat al friicii determina dublarea individului, permanența lui neliniște și insecuritate.

Prin dramatizarea monologului interior, prin interogații explicite și implicite (deosebit de semnificativ este poemul *Demnitatea*), autorul tinde să armonizeze, paradoxal, prin relevanțe disociative, universul interior cu cel exterior, trăirile individuale cu cele colective, accentuând însă, de fiecare dată, că ultragierea persoanei conduce la voluntare și involuntare samavolnicii, cu repercusiuni dureroase și la nivelul colectivității.

Însingurarea și criza comunicării (*Părul negru, părul alb, Basm și viață, Zilele mele de naștere, Ce fel de foc tainic ai..., Contor, De la cine să-nvăț, Puneți întrebări, Fiicele mele, Strigăt și șoaptă, Dă-mi suferință a, Timp și spațiu, În tinerețe credeam că gratuit voi primi..., Singurătate*), contemplarea eternului circuit al naturii, percepția devenirii continue, bucuriile și traumele omului, încorsetat în clepsidra timpului și limitele spațiului terestru, dominat de dialectica intrinsecă a vieții și morții, a binelui și răului, a luminii și tenebrelor (*Primăvara iarna așteptăm..., Meditații despre moarte, Ceas pe piatra funerară, Bine că nu știm, Medalie și revers, Pământule, tu te rotești..., Dă-mi voie să adorm, Vis periculos, Ai spus: îmbătrânesc, ăsta-i câștig?..., Metamorfoze, Geamămul copacului sunt, trunchiul-i încoronat..., În umbra muntelui, Timpul, Nu este oare?, Încotro se duce, Moartea, Rădăcinile, Pământul*) sunt teme predilecte ale liricii lui Vahabzade; versurile sale, impregnate de fiorul tragicului și neliniștea metafizică, își amplifică adesea emoția prin frazarea solemnă, sentențioasă.

Adeptul vitalismului fervent, poetul e sever cu sine:

Eu sunt sazul cu strunele rupte
Din lumea noastră, a artei, negreșit.
Și sunt de un singur lucru mulțumit,
Că mereu de mine sunt nemulțumit.

(*De mine sunt nemulțumit*)

În lirica de dragoste este invocată forța transfiguratoare a sentimentului, declanșator de tandrețe și reconfortantă candoare juvenilă:

Voiam să mă ascund de privirea ta,
În suflet am doar urma pașilor tăi,
M-am tot jucat de-a v-ați ascunselea,
Dar pretutindeni m-au găsit ochii tăi.

(*Ești omniprezentă întotdeauna...*)

Patru anotimpuri îmi sunt conferite
Să trăiesc un an în astă zi fără tine.
Îmi pare arsă de flăcări înțețite
Inima ce-mi bate, gonind ore haine.
(*O singură zi*)

Versurile lui Vahabzade relevă o conștiință agitată, mereu în ofensivă, crezul său poetic având două constante definitorii, și anume adevărul și sinceritatea:

– Poete, nu strica hârtia, dacă
N-ai slove inima să ardă, vrăjită.
Nu-i încălzit sufletul de versul
În care suferința nu-i trăită.

El a fost unul dintre liderii mișcării de eliberare națională declanșată încă în anii '60. În poemul *Ghulistan* (1959) a zugrăvit cu deosebită tensiune artistică tragedia istorică a Azerbaigeanului divizat, care a dus o existență paralelă de robie, pe de o parte, sub cel de-al cincilea imperiu rus, iar, pe de altă parte, sub cel persan. Pentru acest poem, în 1962, poetul a fost eliminat din Universitate, cu eticheta ideologică de „naționalist”, fiind repus în drepturi abia după doi ani.

Bahtiar Vahabzade a exprimat durerea poporului care a fost supus la toate discriminările posibile și a cărui avuție națională a fost călcată în picioare de către regimul sovietic; artistul-cetățean a folosit limbajul simbolurilor și al alegoriei, diferite procedee literare, transferând în poeme și piese locul și timpul acțiunii, invocând alte vremuri istorice și alte teritorii. Operele ce satirizau direct regimul totalitar și dictatorial sovietic au văzut lumina tiparului doar după dezmembrarea Uniunii Sovietice, fiind editate sub titlul de *Glasul din cufăraș*.

Vahabzade este cunoscut ca un adevărat artist al cuvântului, un înflăcărat publicist, participant activ la mișcarea literară din ultima jumătate a secolului al XX-lea. În ultimul deceniu desfășoară o activitate susținută în calitate

de aksakal (în traducere exactă din limba azeră, *aksakal* înseamnă „cel cu barbă albă”, adică înțelept, sfetnic etc.), în sfera problemelor de importanță națională, inclusiv în cheștiunea nerezolvată încă a regiunii Nagorno-Karabah. În același timp, el a desfășurat și desfășoară și în prezent o luptă neobosită pentru păstrarea limbii materne. Pentru poezia *Limba maternă*, în care milita pentru egalitatea în drepturi a limbii azeră cu limba rusă, considerată la vremea respectivă limbă oficială a URSS, în detrimentul limbilor naționale, a fost aspru criticat de reprezentanții criticii literare aservite regimului totalitar.

Casa lui Vahabzade a devenit un fel de „poartă a speranței” pentru concetățenii săi. Din diverse colțuri ale țării – cătune îndepărtate, sate și orașe – în fiecare zi primește nenumărate scrisori, oamenii vin la el cu problemele lor cotidiene, necazuri, jalbe, rugăminți, și de fiecare dată el le acordă o mână de ajutor.

Luând cuvântul de la tribuna parlamentului, la diferite forumuri politico-sociale, în paginile ziarelor, la radio și televiziune, și-a câștigat un adânc respect și dragoste din partea tuturor, ca apărător statornic al intereselor poporului, ca înflăcărat patriot și tribun.

Pentru artistul-cetățean Bahtiar Vahabzade interesele poporului, concordia frățească a oamenilor de bună-credință și libertatea spirituală a personalității reprezintă sensul și esența creației sale.

În același timp militează fervent pentru ca toate popoarele, națiunile să-și cunoască propria istorie, să-și analizeze trecutul și prezentul, să-și apere independența, suveranitatea, limba maternă, religia, tradițiile și obiceiurile naționale. Bahtiar Vahabzade este, în adevăratul sens al cuvântului, un apărător al păcii, prieteniei și concordiei, liniștii tuturor popoarelor și națiunilor.

O dată cu publicarea în limba română a prezentului volum de poezii și poeme alese, și iubitorii de poezie din România vor putea cunoaște mai bine o mică parte din creația acestui mare poet, vor putea aprecia bogăția ideatică și virtuozitatea ritmică și eufonică a liricii azeră, rămasă mai bine de un pătrar de veac într-un nejustificat con de umbră, pătrunzând azi în țara noastră, măcar parțial, prin universul poetic original al lui Bahtiar Vahabzade.

Bahtiar Vahabzade a îmbinat organic creația artistică și științifică cu activitatea de cetățean angajat plenar în orientarea destinului patriei sale, în calitate de deputat ales în cinci legislaturi în parlamentul Republicii Azerbaigean (1980-2000).

Versurile lui Bahtiar Vahabzade se remarcă prin arta și bogăția imaginilor, prin mijloace moderne și originale de realizare. Pentru creația lui, în general, este caracteristică percepția filosofică a lumii. Este greu să numim un alt poet care în ultimii treizeci-patrizeci de ani să fi câștigat o popularitate atât de mare, dragostea întregului popor, cum este Bahtiar Vahabzade.

Opera lui Bahtiar Vahabzade – poezia, dramaturgia, publicistica – a fost tradusă în limbile engleză, franceză, germană, farsi, turcă, polonă, maghiară, spaniolă și în limbile multor popoare ale fostei Uniuni Sovietice și trezesc permanent un mare interes, găsindu-și repede calea spre inimile milioanele de cititori.

Dumitru Balan
Simion Iurac

POEZII ȘI POEME

BIBERONUL

N-am lapte, puișorul meu, nu plânge.
Dulceața mea, scumpetea mea, nu plânge.
Hai, suga biberonul,
Gata, la culcare.
... Micuțul suga biberonul
Și tăta i se pare.
Lăudați fie mincinoșii, în lot! ...
De tot ce-n lume e ne doare-n cot!
Înșelăm noi, alții ne-nșală în ton,
Miere-n gură pare fadul biberon.
Mici fiind ne-nșală mama, tața,
Iar când creștem, ne înșală viața.

Martie, 1953

CINARUL*

Lui Masud Alioglu

Pe malul pârâului tânăr cinar
Creştea semeţ, alimentat de glie.
Primăvara verzi crengi umbreau fugar
Pământul, cu tenebre-n panoplie.

Drumeţi ce-n zile toride de vară
Se opreau, beau apă din pârâiaş,
Se culcau apoi la umbra cinară,
Uitând de oboseală, drum şi oraş.

Frunze fragede zelos aplaudau
Şi se tot minunau de isprava lor.
Cinarul se bucura că sub el stau
Oamenii, că le este de ajutor.

Coroana sa pajiştea acoperea,
Zilnic el creştea de fericire
Şi îşi spunea doct: „Am crescut mult, sadea,
Că omului slujesc cu dăruire”.

Anii trecură, cinarul a-mbătrânit
Şi s-a uscat. Primăvara n-a-nviat
Frunzişul, umbra a dispărut subit,
De dor pieptul cinarului a crăpat.

Odată prin iarbă bătu puternic vânt
Şi cinarul fu smuls rapid din pământ,
Căzând cu zgomot peste pârâu, înfrânt,
Scoţând parc-un oftat adânc răsfânt.

Şi azi oamenii ca pod îl folosesc,
De pe un mal pe altul croit-au drum.
Exact ca-n viaţă trunchiul lui regesc
Oamenilor e de folos şi-acum.

1954

* Cinar – arbore din familia platanilor; creşte în zona caucaziană.

PĂRUL NEGRU, PĂRUL ALB

Căruntețea mi-a podidit părul, mă încunună;
Când mă vede mama, inima-i se face iască.
Căruntețea, dragă mamă, să nu te indispună,
Părul grizonat sângele să nu-ți înnegrească.
La masa mea mare de lucru nopțile eu ard
Și părul meu la flacăra inimii albește,
Nu de-un necaz tainic e chinuit fiul tău, bard.
Căruntețea-i semn că viața-a trăit-o omeneste.
Moartea nu-i chin pentru cel ce viața înțelege.
Dragă mamă, cu părul grizonat eu mă

mândresc,

Părul negru natura mi-a dat după a sa lege,
De ce cu acest dar trebuie să mă fudulesc?
Munca ales-am ca al vieții nestemat
Și căruntețea mea tot singur mi-am câștigat.

1957

DE MINE SUNT NEMULȚUMIT

Natura-i cu mii de culori și sunete
Ce ochiul bucură și-auzul mângâie.
În inimă înfloresc mii de dorințe,
Iar propriul cântec e o polifonie.

Aceste dorințe și-aceste cântece,
Precum sazul*, cu-al său ideal sunet,
Rezonanță ar putea oare să aibă
În cuvintele mele fără răsunset?

Sentimentele-s adânci, slova-ofilită,
Inima e mare, pieptul e prea mic.
Înaintea mea s-au născut simțurile
Ce viețuiesc în inima de mucenic.

Cu mult mai târziu începui să-nțeleg
Că am mai pornit și cu stângul în viață.
Privesc atent în oglinda conștiinței
Și mă dojenesc c-am fost și nătăfleață.

* Saz – instrument cu coarde pișcate, răspândit în zona Caucazului, Iran, Afganistan, Turcia și alte țări din Orient. Se aseamănă cu cobza, are lungimea aproximativă de 700-800 mm.

O, voi, pașii mei nesiguri și greșiți!
M-ați condamnat senin la chinuri amare.
Și în timp ce aprig cu voi mă luptam,
Voi zilnic ați tot sporit, cu disperare.

Eu pretind îndreptățit nota de plată
Zilelor mele noaptea, asta-i povața.
Vă informez: de mine sunt nemulțumit,
Sunt mereu neliniștit, toată viața.

Eu sunt sazul cu strunele rupte
Din lumea noastră, a artei, negreșit.
Și sunt de un singur lucru mulțumit,
Că mereu de mine sunt nemulțumit.

1960

MUMIA

În muzeu mumia
Unui faraon,
Spre uimirea tuturor,
E masivă ca un cămiloi-zdrahon.
De la facerea lumii, de la cei ce mor
Rămâne ceva pe străvechiul pământ:
De la unii opera mâinilor lor,
Iar de la alții doar trupul pieritor.

Istanbul, 7 februarie 1961

PRIVIND RUINELE POMPEIULUI

Se schimbă secolele, un veac nou
Privește cu totul altfel la trecut.
Ruinele Pompeiului azi, viu ecou,
Muzeu în aer liber s-au prefăcut.

Azi e o scenă a istoriei
Acest vechi oraș-bijuterie.
Azi căutăm urmele istoriei
De vulcan arse până-n temelie.

Cu zecile de mii turiștii sosesc
An de an în orașul mort; bucuria
Și curiozitatea lor sporesc,
Umplând cu milioane visteria.

Iar noi? Surzi la a veacului chemare
Am congelat și ura și iubirea.
La ruine valuta străinii lasă,
Iar noi ne distrugem comori, aiurea.

Roma, februarie 1961

[Azi e mare „sărbătoare” la stepniaci]

Azi e mare „sărbătoare” la stepniaci*,
S-au procopsit cu „zile luminoase”,
De când i-a înhămat la jug străinul**,
Privește, sărbători orgolioase!
Poporu-i bucuros și se mândrește
Cu robia sa! Asta-i sărbătoare?
Cenușă pe ochi poporul are!
Ar trebui să plângă nebunește.
Cu-n secol în urmă te-au decapitat!
Și-această zi – e ziua morții tale!
El moare slăvind călăul cu zale
Și glorifică ziua-n care-a decedat.

2 noiembrie 1963

* Stepniac – locuitor al stepei.

** Rusia țaristă.

[Ce fel de foc tainic ai]

Ce fel de foc tainic ai,
Zău, nu știu, explică-mi, hai!
Cât timp sunt lângă tine,
El nu mă arde pe mine.
Dar dacă m-am despărțit,
De pe pământ m-ai gonit,
Încât nici pe lună,
Nici în stele nu-i a bună.
Ce fel de foc ai oare?
Mă arzi din depărtare...

1964

BASM ȘI VIAȚĂ

Cu toate că ești a mea mamă,
Obida spre tine mă recheamă...
M-ai învățat să simt și să gândesc,
De toate astea să scap eu îmi doresc.
Ai învățat copilul să vorbească,
Dar eu doresc ca mut el să se nască.

Graiul matern deprins-am într-un an... în van!...
Vorbirea mi-a devenit un crunt dușman.
Am încercat să-nvăț viața toată
Să tac, dar încercarea a fost ratată...
Vorba mi-a provocat clipe nefericite,
Sunt o mare cu maluri împotrivite.

De mână m-ai ținut, să merg m-ai învățat,
Am ocolit munți și câmpii cu tine.
Decât să-nveți copilul să meagă zălat –
Să nu cadă îl învățați mai bine.

Plin de gânduri capu-mi este panoramă:
Întrebarea-i trăsnet, replica-i nebună.
Dac-ai înțeles-o, viața-i vitregă, mamă,
Doar pentru ignoranți ea e o mamă bună.

Dinadins sunt adesea chinuit,
Dar în zori uit de toate și de tot.
Și de apare un prilej dorit,
Să mă răzbun pe ticălos nu pot.

Mamă, viața-i din an în an mai crudă,
Preface speranțe distruse-n scrum.
De ce nu-i tandră, nu-i dulce, nudă,
Ca-mbrățișarea ta, viață-taifun!

O, mamă, unde ești, vino negreșit,
Pe-ai tăi genunchi să pun capul obosit.
Spune-mi basmul, oprește timpul în loc,
Să văd eroii din povești ad-hoc
Cum înving monștii bicefali ușor,
Cum vrăji funeste ei destramă-n zbor.

Spune, unde fericirea s-a pitit?
De ce n-apare și pe-al nostru pământ?
Spune cum Melik-Mamed* cel iubit
Bezna întunecoasă a înfrânt.

Dar nu, mai bine taci, mamă dragă,
Nu cred în astfel de povești ghidușe.
Pe lângă monștrii ce-n viață am văzut,
Ielele din basm sunt simple găinușe.

Ignoranți văzui: urcușul era coborâș,
Iar coborâșul îl socoteau urcuș.
Am întâlnit și șmecheri: cătușele
Ziceau că sunt brățări sau cerceluși.

Am întâlnit conducători cruzi, necruțători,
Ce-și respectau părinții, sluj făceau la străini.
Văzut-am atei care credeau că spinii-s roze,
Iar rozele erau considerate spini.

Am întâlnit excroci care au ruinat
Ținutul natal și soileau în pace.
Văzut-am samsari zicând că argintu-i aur,
Pentru slova „bravo” țara vânzând vorace.

De-atunci, când începui să aflu rostu-n lume,
În ochii mei viața nu mai e măreață.
Lucrurile groaznice, văzute în povești, –
În viață le-am trăit, mamă, în viață!

Ianuarie 1964, mai 1965

* Melik-Mamed – erau îndrăgit din creația poetică populară a Azerbaiganului.

ZILELE MELE DE NAȘTERE

Azi e ziua mea de naștere. Acasă
Toți sunt veseli, doar eu sunt trist și-mi pasă.

În astă zi, de când nu mai sunt tânăr,
Evocând sușul, încep să mă sufoc.
Cum să nu tremur, dacă, într-adevăr,
Frunza s-a ofilit? Îngheț. Sunt în șoc.

Dar în copilărie... voiam să vină
Zilnic musafiri, în număr mare,
Ca toate zilele să devină
Zile de naștere, îmbucurătoare.

La părinți am fost unicul copil,
Dorit și iubit din inimă de ei.
Zile minunate am trăit febril!
Zile de naștere – desfăt, alelei!
Nu știam că timpul totul prescrie,
Lipsind omul treptat de bucurie.

Mă grăbeam atunci amicilor s-arăt
Zecile de jucării primite-n dar!
Pot s-aduc acele clipe îndărăt?
Ce a trecut, regret, nu se-ntoarce iar.

Oare-s același? Sunt altul, se știe,
Altfel lumea văd, a nașterii zi,
Ce-mi aducea cândva doar bucurie,
Tristețe-mi aduce și-mi va dăru-i.
Iată, încă un an din viață trecu...
Ziua de naștere nu eu petrec acu,
Ci copiii mei ce râd și se veselesc.

1965

ÎN CRIMEEA, MORMINTE DE TĂTARI

Sub pământ băștinașii se odihnesc,
Deasupra veneticii benchetuiesc.
De-amarul localnicului habar n-are
Străinul, ce calcă totul în picioare;
Se consideră mereu îndreptățit,
Iar indigenul spre casă e oprit.

Sub pământ voi ce odihnești căpătaș,
Stăpânii Crimeii, cei adevărați?!
Și sufletele, când locul au părăsit,
În Siberia, sau aici au poposit?

Morminte de tătari... Pământul străjer
Nu-i frământat, mâini ridicând spre cer?
De ce nu strigă morții de sub pământ
Cu tărie, cerând dreptul lor sfânt?
Și de ce Crimeea în spate n-o duc
Unde se află poporul tătuc?

Morminte-stăpâne pe acest ținut.
De ce să zdrobiți asupra n-ați putut?
De ce nu aruncă ele în mare
Pe stăpânii ce chefuiesc la soare?

5 mai 1966,
Crimeea, Ialta

TEAMA

Pe palma stângă am semn de arsură.
Aceasta-i amintire din pruncie,
Când nu știam de foc, de arsură,
Mi-am fript mâna pe-a sobei fierărie.

M-au tot prevenit,
Dar nu m-am speriat.
Am știut ce-i focul când mâna mi-am ars,
Cu viața a fost primul meu contact
Ce-ncepu cu focul ce mâna mi-a ars.

De când eram mic am fost complet vrăjit
De flăcări multicolore, de jar.
De atunci, când pe lume noi am venit,
De ceea ce ne-nrăgosteam, ne-ardeam iar.

Până nu m-am ars, de foc nu m-am temut;
Până a înțelege n-am început,
N-am știut ce-i frica,
Dar m-am ars și imediat
M-a cuprins teama, începu latența,
Izbucni frica,
Se declanșă prudența
Și începu viața.

1966, Șeki

CAPUL

Savantul american R.White a reușit să mențină timp îndelungat funcția vitală a unui cap de maimuță, separat de corp. Ca o consecință a acestui fapt, în sfera oamenilor de știință s-au declanșat dispute aprinse privind posibilitatea transplantului de creier.

Uimitoare-i lumea... În veacul nostru
Rațiunea se-ntrece cu natura,
Rinichi, ochi, inimă, ureche, totul
Poți transplanta în alt corp cu ghietura.

Stăpânul mașinii, dacă-i nevoie,
Cumpără piese de la magazin;
Părți din corpul uman la farmacie
Cred că se vor vinde cândva din plin.

Mii de neazuri și boli găsești la om!
Un nou pericol pentru omenire:
Poate gânduri de-a gata, neautonom,
Băgate-n cap, se vor vinde-n neștire?!

Inima rinichii, să-i schimbi e ușor,
Dar capul? Chiar așa liber mi te plimbi?
Doar schimbi creier și cap, e năucitor,
Un cap cu alte capete cum să schimbi?

Oare nu va fi, cum cred eu, rușinos
Pentru om cu-a lui onoare și nume?
Ce va fi când un ignorant soios
Va râvni la un creier de renume?

Savantule, ești un mare erudit,
Dar nu-ți asuma această povară,
Lipsind omul de-al său univers sortit,
Nu ofensa natura solitară.

O, medici, natura este for suprem.
S-apărăm suta de game dintr-un glas.
Deși avem puteri, să nu distrugem
Armonia naturii-iconostas.

Un geniu în moarte clinică-a intrat
Și-n aceeași zi moare un ignorant,
Atunci creierul lui va fi transplantat,
Să prelungim viața de geniu, riscant?

Ce vom spune-atunci?
Cine-a murit?
Geniul? Ignorantul?

Pe cine-l vor plânge
Rudele? Și cine a înviat?
Acesta-i misterul care se frânge –
Cap de geniu, de ignorant s-a creat?

Și geniul va trăi ca un ignorant.
Pe cine vrem noi aici să păcălim?
La ignorant gândirea n-a fost garant
Acel geniu va fi-n viitor sublim?...

Și unde-i mintea și crezul din trecut?
Dacă idei n-are, viu este oare?...

A trăi răstălmăcind gândul acut,
Cum se poate?

Răstălmăcind convingeri unitare
Doar pentru a trăi, măi frate?

1968

[Ești omniprezentă întotdeauna]

Ești omniprezentă întotdeauna,
De peste tot tu mă privești mereu.
Dependent eu am trăit întruna
Și nu m-am plâns deloc, nu mi-a fost nici greu.
Și robia, cu-ale sale convertiri,
Credeam că reprezintă voința mea,
Oriunde aș fi mers tristețe priviri
Presărau mii de stele în calea mea.

Voiam să mă ascund de privirea ta,
În suflet am doar urma pașilor tăi,
M-am tot jucat de-a v-ați ascunselea,
Dar pretutindeni m-au găsit ochii tăi.

Și, sub a ochilor tăi mută pază,
Tărâi povara visului și iubesc,
Sub jugul privirii tale, trează,
Și conform cu năzuința mea trăiesc.

De privirea ta voi fi executat,
Dar iertare nu voi implora, deși ești,
Iubito, peste tot, în lung și în lat,
Din mine însumi mă privești.

1968

[Primăvara iarna așteptăm]

Primăvara iarna așteptăm
Iar iarna vrem primăvară,
Când e puțin – mai mult căutăm,
De-i mult – puțin dorim iară.

În copilărie trăim
 Cu așteptări chinuitoare,
 Fiindcă tineri vrem să fim,
 Cu-a copilăriei stare.
Visuri – unu, cinci sau zece?
 Mai numeroase ca un roi!
 Așteptăm, că timpul trece, –
 Doru-i mai puternic ca noi.
Tot așteptăm fericire,
Ce-n noi există-n neștire.

1969

CONTOR

Mi-am jertfit tinerețea pentru tine,
Arzând de dragoste, cum ard acum.
Ratând, durerea-i în mine,
Ce-am câștigat și ce-am pierdut pe drum?

Știu bine, ardeai cu flacără mare.
Cine poate să ardă are toată
Puterea, dar de ce calculezi oare,
Ca un contor, lumina consumată?

1979

DE LA CINE SĂ-NVĂȚ?

Dorurile mele cu fiecă an
Cresc, dar pentru mine nu sunt povară.
Dragostea mea nu-i fericire, alean,
Ci a sorții pedeapsă amară.

Furtuna va-nceta și-ntr-o clipită
Vei răsări din beznă pentru mine;
Prin pace cearta va fi risipită
Mereu, iar tu vei reveni la mine.

Sămânța îndoiiții n-a răsărit,
Alb și negru studiate-s ca model,
O problemă-cheie m-a tot urmărit:
Amintirea și uitarea-s grele.

Fără motiv furtunile s-au comis
Sau focul inimii s-a stins în afundiș?
De iubit am iubit noi oare deschis
Sau trece iubirea-n ură, pe furiș?

Sufletul tău n-am descifrat prea bine
La vârsta dragostei. Ce mai faci oare?
N-asculta de rațiune, nici de mine,
Ci de inimă: ce dorințe are?
Un lucru cunosc prea bine – iubirea,
Privesc de pe culmea ei omenirea.

După dragoste sunt ahtiat,
Draga mea m-a învățat iubirea.
Dacă ură în suflet n-am adunat,
De la cine să-nvăț uitarea, neștirea?

1981

MEDITAȚII DESPRE MOARTE

1

Nu mai poate să renască cel ce a murit
– N-o mierli! noi viața implorăm vivace.
Viața nu-i veșnică, doar moartea-i un infinit,
Eternul neant e moartea, crede-mă și pace!

– Te temi?
Nu te gândi la moarte, prieten drag.
Nu-i groaznică, de mereu s-o omiți ți-ai impus.
Gândul morții hidoase uită-l total, din prag,
Nu te-ntrista și n-o privi de jos în sus.

Cum pot să mă gândesc la ea? Nu pricep.
Mă apropii zilnic de nevăzutul hotar.
Invidiez forța ta, mintea ți-o percep
Ca pe un pisc foarte înalt, solitar.

2

– Moartea mă-ngrozește.
– Moartea-i neînțelegătoare.
Iar de nu există, cum să-ți fie frică?
Să-mi străpungă inima e-a ei dorință,

Să-mi ia viața, lumina, ea nu abdică.
De știi ultimul răspuns, de trăit e greu.
Pentru suflet spaima de neant e un calvar.
– Până la moarte-ai știut ceva? Nu, zic eu.
Ce vrei să știi după moarte, spune-mi, așadar?!

PUNEȚI ÎNTREBĂRI

Adevărul lumea a văzut prin întrebări.
El intră în esențe, pornind de la izvor.
O, vremuri stranii...

A fost scoasă din uzitare
Întrebarea; parcă-i gonită din grai, cu zor.

Doar puncte-puncte, puncte și virgule peste tot.
Doar semnul exclamării se plimbă prin cărți,
Dar unde-i cel al întrebării? În ținutul mort
Parc-a fugit; ne-om „învârti” ca-n alte dăți.

Fără el privirea-i deformată-n ceața mare
Și viața cursul milenar
a-ncetinit.

Pune-mi întrebarea,
să intre fără chemare,
Prin a adevărului ușă de granit.

JUDECATĂ

Blamând dragostea, zâmbetul ți l-ai crispat,
Tu nu știi că fără ea nu pot trăi.
Dorești să ai un lanț de bucurii constant
Și viața mea cu tine ți se pare gri.

Cântecul ca jertfă nu vreau să ți-l aduc
Mă tot condamni că aș fi al plăcerii rob,
Dar nicidecum iubirea din pieptul tău caduc
N-a tășnit prin cânt sau măcar o rimă-bob.

În slova mea nu-i, zău, nici o condamnare.
Dacă mă condamni, ce să fac, nu-i nici un bai:
Nu știi că destinul meu e în cântare,
Că n-aș fi eu însumi fără iubirea-rai.

O SINGURĂ ZI

Număr clipele până la-nvălnirea noastră
O zi doar, întârzierea revederii,
Cât un an mi se pare, plin de tristețe,
Castel al dorului, salon al izolării.

Mă rușinez de lacrimi, vreau s-adorm rapid.
M-am culcat ca seara mai repede s-apară.
Tristețea mi-i amică, ales-am drum arid,
Istoviți hoinărim, sub zodia ternară.

Patru anotimpuri îmi sunt conferite
Să trăiesc un an în astă zi fără tine.
Îmi pare arsa de flăcări înțepite
Inima ce-mi bate, gonind ore haine.

De s-ar întuneca cu mult mai repede,
La fereastră storul iute se desface.
În van bolnavul e grăbit; se succede
Totul ca para ce la timpul ei se coace*.

* Bolnavul se grăbește, iar para se coace la timpul ei (proverb azer).

Aș înțelege dac-aș fi mai înțelept,
Că de fraze umile timpul milă n-are,
Se scurge mai repede sau mai încet,
Depinde de destin și nu de-a noastră stare.

ȘAPTESPREZECE DECEMBRIE

Prietenului meu Ș. Hüseyinov

Te-ai născut în decembrie, sub stea fastă,
Stea luminoasă, bezna risipind de zor.
Viața-i tainică și întuneric adastă,
Iar uneori focul stins se aprinde-n cuptor.

Nu-i nimic că seamănă cenușa cu umbra,
Sub cenușă doarme nevăzut un tăciune.
Tot mai atent ziua de mâine vom încerca
S-o privim ca a zilei de azi succesiune.

Văzut-ai la începutul lungului drum
Ale tale succese și necazuri, frate?
Anii vom slăvi ce ne așteaptă de-acum,
Amici vom fi și sincer vom sluji, frate.
Trece an după an, inima bate altcum,
Mă bucur de focuri sub cenușă mascate.

Uneori realitatea depășește,
Frate, ficțiunea, toate așteptările,
Praful dispare singur, se risipește.
Spală și luminează ochii durerile.

Așteptăm ceva mult și n-ajunge la noi,
Iar ceva ce nu așteptăm vine la țanc;
Mai primim ceva, dar pierdem ușor apoi,
Răul uneori devine bine, foarte franc.

Și în râu, sub apa ce curge tăcut,
Nu vedem clocotul curenților reci;
Poporul se răscoală ca valul temut,
Credeai că doarme, el rupe lanțuri reci.

Se luminează brusc al istoriei curs,
Cinstea și adevărul înfloresc, vestejesc
Minciuna; ca o boală milenară s-a scurs
Puterea imenselor imperii, firesc.

Ieri ceața atârna ca un văl dens,
Azi marginile s-au tot zdrențuit mereu,
Jalnic e azi automulțumitul fără sens,
Ce fălos spune despre sine: eu, eu, eu.

La drum plecând, bucuria și durerea
Privirea ta le-a putut distinge oare?
Azi, frate, să te fericit am plăcerea
Cu prilejul zilei de mâine, zi mare.

[Dorite pentru mine-au fost]

Dorite pentru mine-au fost,
Mai des ca al zilelor rost,
Visele, deși cu mâna
Nu le-atingeam.
Lipind perna
De obraz, în vis nu o dată
Trăit-am imagini-ceață
Și, zău, ce fericit eram
Că droaia de suferințe
Compensau aceste vise!
Are bai furtuna?
Cerusem
Liniște – și necazuri mii
Muriră.
Schimbat-am griji de zi
Cu imagini de nedescris
Și fericit am fost în vis.

[Mi-ai turuit câte-n lună și în stele]

Mi-ai turuit câte-n lună și în stele,
Într-o zi ți-am văzut sute de măști rele.
Stânga zici că e dreapta, golul că e plin,
Laptele gatâg* ba-i alb, ba-i negru, ba-i pelin.

O enigmă ești din cap până-n picioare.
Așa ești din naștere sau te-ai nărauit?
Nu-nțeleg: chipul tău sute de măști are,
Să le folosești mereu, cum ai reușit?

* Gatâg (cuvânt azer) – lapte acru, iaurt; cel ce afirmă că gatâgul e negru este un mare mincinos, fățarnic, încăpățânat.

FIICEI MELE

Vii sau pleci.

Nu-mi iau ochii de la tine.
Știi dorința tatei ce se agită?
Să-ți citesc pe față,
de-asta mă uit bine,
Cu mult nesaț – oare ești mulțumită?

Vii sau pleci...

Frământările tăinuiești,
N-am curaj să-ncep discuția cu tine,
Fetița mea, doresc mult să mă lămurești –
Noul tău destin oare îți convine?

Mi-e greu, vezi bine, să înving tristețea,
Dar viața n-aș dori s-o-ntorc înapoi.
Prin răsfaț tatăl aduce gentilețe,
Dar fericirea nu-i poate da apoi.

Vii sau pleci.

Și simt cu neliniște eu
Că schimbările sunt fără de sfârșit.
Acasă vîi tu, fiica mea, cam greu,
Parc-aici nu te-ai născut, n-ai găzduit.

Te-ai făcut sfioasă, străină parc-ai fi,
Ar fi timpul, dar să mă împac nu pot,
Că la tine acasă ca oaspete vii,
Privești altfel casa părintească, socot.

În viața fiicei sunt mutații depline.
Cum te-ai schimbat văd ca tată iubitor.
Iubește și fii iubită...

Pentru tine
Mă tot frământ, mă bucur și plâng cu dor.

Sunt trist, fiica mea, dar nu ăsta-i baiul.
Să n-ai jena dragostei, dedică-i viața.
În casa părintească bun e traiul,
Dar fericirea doar la soț află soața.

MĂTUȘA

Mama mea când a murit, mi-a fost mătușa
Sprijin; fără ea mi-ar fi fost teribil de greu.
Căldură mi-a tot adus precum mănusa!
Cu o fortăreață din vis o comparam mereu.

Când trist eram, la ea plecam cu drag și dor,
La Agdaș* mașina repede mă duce.
Mătușa și mama aveau parfumul lor
Ce pe-al lor nepot și fiu puteau seduce.

Oare așa spre floare albina s-a grăbit?
Parfumul cunoscut mă tot înfioară.
Cum totuși mătușa trecutul a ocrotit?
Copilăria voi regăsi-o iar.

Parfumul fermecat multe vise solare
Mi-a adus deodată în sufletul amorțit:
Să văd casa natală din depărtare
Și focul stins în vatră, ce iar s-a întepit.

*Agdaș – oraș din partea centrală a Azerbaigeanului, la 200 km de Baku.

Ce-i mai drag ca parfumul știut? Sunt bucuros
De vise spontane, de suflet înaripat.
Parfumul fermecat e tainic, misterios,
Mă simt exact așa, ca-n trecutul nepătat.

Iar mătușica-mi spune: fiu iubit și drag.
Cuvintele-s simple, privirea – grijulie.
Broderiile din baticul ei m-atrage,
Ele imaginea trecutului învie.

– Copilul meu, ai cărunțit? Privirea-i tristă.
Păru-mi atinge cu delicatețe, ușor.
– Dar am peste cincizeci, nu fi idealistă!
Mătușica greu crede că anii fug în zbor.

Povește-mi dă; tușica-i mai bună ca toți,
Mă ascultă și dă din cap, aprobator,
Îi spun despre copiii mei, ai ei nepoți,
Dar pentru ea sunt eu copil ascultător.

Dureri, necazuri, mi le ghicește ad-hoc,
Atentă-i ca mama, ca pasărea cu-al ei pui,
Nimic nu-i scapă, nimic nu-i este echivoc,
La mătușică găsesc sprijin ca-n cetățui.

Nu-i fortăreață mai trainică pe pământ.
Ce forță tainică poate să-și asume!
Puterea-i în sentimentul sincer și sfânt,
E gata să lupte cu tot răul din lume.

Cetate mai mare nu-i... Ce ax sufletul are?
Doar suflă și va cădea... Tristeți și nevoi...
Dar spinarea îmi îndrept, sunt gata de afirmare,
Când ea mâna-și pune pe umerii mei moi.

Cetate mai trainică nu-i... capul nu-l va pleca,
Gata mereu să se bată pentru mine.
Chiar dacă răul de pe lume mă va păta,
În ochi o voi privi, crezând iar în bine.

Capul meu pe pieptul ei îl las ușor-ușor
Și pe moment uit de necazuri, de tristeți.
Cetate mai trainică nu voi găsi de zor,
Mătușă mi-i sprijin și izvor de blândeți.

Verișoarei mele și fratelui le spun:
Nici nu știți ce conștiințe vinovate
Avem; dojenilor doresc să mă supun
Că mamei nu i-am dat prețuirile toate.

Știți, mă prinde uneori câte-o durere,
Milă mi-i de tușă, timpu-i amenințător...
Spuneți-i acum, cât este în putere,
Slove dragăstoase, că mai târziu n-au spor.

Mama a murit, nu mai aveți mătușă,
Deodată am rămas de două ori orfani.
Privesc, ochii nu-mi pot dezlipi de tușă,
De ce față de mame suntem mici tirani?

CEAS PE PIATRA FUNERARĂ

Ceasul de pe mormânt, recunosc sincer, m-a speriat.
S-a născut și a murit în anii cutare, cutare.
Pentru a ști cine doarme aici, un ceas au montat
În piatră. Dormi, ceasornicare! Trist, plec la plimbare.
Nașterea trecut era, cât el a fost în viață,
Iar moartea, precum un vis, în viitor avea vatră.
Iluzie părea, ascunsă bine-n ceață,
Dar, iată, le-a unit linia de pe piatră.
Ceasul e straniu, chiar trivial. Pură fantezie?
Mortul în pământ de trecut e-ascuns, pe vecie.

Mormântul râde de ceas, așa mi se pare pe loc,
Nu-n van ceasul s-a oprit și timpul e-n nemișcare.
Cum poate să mai curgă el normal, să nu stea în loc?!
Pe piatra funerară ceasul iscă iritare.

Moartea se-ntâlnește cu viața, groaznică-i disputa,
Domnește peste timpul ce sub pământ e ireal.
Moartea cu ceasul treabă n-are, alta-i este ruta,
Cadranul e-acoperit de ceața din alt areal.

Timpul s-a topit, trecutul timp e-adânc înmormântat
Doarme cu cei morți, nu-l mai trezi, lasă-l, te rog, în
pace.

Nu-l întoarce! Cine doarme aici să gândească a uitat
De viitor; doar pentru nenăscuți el departe zace.

În schimb, la suprafață, timpul curge foarte rapid,
În schimb, sub pământ, e egal cu eternul groaznic.
Se scurge la suprafață timpul, nu-i veșnic, fluid.
În schimb, sub pământ, el este indivizibil și trainic.

BINE CĂ NU ȘTIM

Catrene

A posibilităților limită știm,
Totuși graniță nu cunosc dorințele.
Visezi frumos, iar, dacă ai curaj, iubim
Aievea, în vise doar răsar nesăbuițele.

Dacă viața cu visul ar fi egală,
Nici n-am avea nevoie de vise, poate;
Visele de s-ar adevări, ireală
Ar fi viața, de la ea ne-am tot abate.

În iubire, extaz, necaz și nenoroc
Sufletul constant aspiră la minune.
Viața mereu nevoie are de soroc,
Iar fără vis ea-i doar beznă și genune.

Visul este precum Peri*, să-l prindem
Alergăm... dar asta-i eroare fatală!
Eludând realul, de ceață depindem:
Viitoru-i incert, soarta-i abisală.

* Peri (în limbile turcice) – muză, inspiratoare a poezilor; o femeie foarte frumoasă.

Ce des gândurile sunt pline de amor,
Dar viața ne duce pe căi ocolite
Spre fericire. Visele dulci, de nectar,
Adesea amice sunt cu zile smolite.

Pe-ale visului aripi îmbrățișarea ta
Florile salută... A dorințelor grădină
Ești! Dar florile adevărate vor etala
Mai mult frumos decât creația anodină.

De unde vine acest glas în tăcere,
Din lateral răsună, e oare-n eul meu?
Iar dacă-n vis e imensă plăcere,
Atunci cine-i cel ce doarme în patul meu?

De unde vine acest torent năvalnic?
Și spune-mi unde cade el vertiginos?
Din malul acesta văd doar un segment,
Iar celălalt mal e complet misterios.

Ce știu pe lume eu? Că știu foarte puțin.
Tot ce cunosc este fragmentar, întâmplător.
Dacă totul aș ști, viața ar fi un chin,
Văduvită de taină, de mister creator.

Nu-i scris lumina de flacără să separe.
O, nu te arde, nu te grăbi! Fii atent!
Sunet și sens în cuvânt sunt egalitari,
Iar unitatea lor e falnic bastiment.

MEDALIE ȘI REVERS

Frunza de pe stih cade, când rădăcină
N-are în pământul natal, în popor.
Gust dulce și sare, beznă și lumină
Răsar din graiul matern, veșnic nutritor.

Ca inima ar trebui să ocrotim
Vlăstarele graiului, cuiburi de cuvinte.
Versul urmă lasă pe slova ce-o rostim,
Dar el dator este cuvintelor sfinte.

Versule, ai datorii la graiul natal,
Veșnic datornic ești patriei iubite.
Suntem nerecunoscători, visăm astral
Marele succes, elogii stafidite,
Traduși în altă limbă să fim, magistral,
Cu-aceleași slove clare, meșteșugite.

Dar stihul tălmăcit se cam ofilește
Și n-are putere, parcă-i întors pe dos.
Ploaia sa rău-n fiecă loc găsește,
Au glasul lor păsările ce cântă frumos
Și cântul poetic de sus își privește
Umila umbră, impoștoare cu chip cețos.

PĂMÂNTULE, TU TE ROTEȘTI...

Pământule, tu te rotești, ca întâlniri
Și despărțiri să aibă loc doar la soroc.
Pământule, tu te rotești, fără opriri,
Nimeni nu te poate ascunde sub obroc.

Pământule, tu te rotești, ca timpul pe loc
Să nu stea, o clipă de alta să difere.
Cât e-n viață omul, bun să fie, cu noroc,
Lumea asta în una rea să n-o transfere.

Pământule, tu te rotești, de nu te-ai roti,
Niciodată n-ai întoarce fața spre noi,
Viața nu ne-ar plăcea și nu s-ar mai înnoi,
Sfârșitul început n-ar fi, ci finis doi.

Pământule, tu te rotești, ca să nu ghicim
Trucurile tale, și, deși e mică
Lumea noastră, bucurii și tristeți iubim,
Sfârșit sau început nu ne mai implică.

STRIGĂȚI ȘI ȘOAPTĂ

Nu vorbește, ci țipă, strigă tare
Și nu pot, zău, să-nțeleg o iotă.

Parcă-i glonte de manevră, țel n-are,
Nici inima, nici mintea nu va lovi.
Răzbate doar vocea urlătoare,
Dar vorba șoptită clar vom auzi.

DĂ-MI VOIE SĂ ADORM

Sunt foarte obosit, parcă sunt suspendat,
Toată noaptea de gândurile insomniei.
Cineva de vise ferice-i legănat,
Iar eu n-am somn, nu m-ating genele chindiei.

Sunt foarte obosit; de unde provin
Această tristețe și-această desfătare?
Sunt vioi; în gânduri îmi apari din senin,
Adorm, iar tu te trezești din somnul cel mare.

Sunt foarte obosit.
Nu va fi favoare!
Cine va ostoi silnicia, greul?
Echilibrate-s greutatea cea mare
A chinului meu și greutatea mea, eul.

Decât doliul ce-i mai palpabil, grobian?
Spiritul meu e neagra, mohorâta ceață.
O, de-ai deveni un cântec vechi, de alean,
De-ai goni greul cu melodia semeață!

Sunt foarte obosit;
de pâcla suspiciunii
Beznă usturătoare e în sufletul meu.
Ceva de genul plantelor primăverii,
Transformă-te în proroc al zilelor-far, mereu.

Sunt tare obosit,
dar în chinul groaznic
Știu cum poți elimina durerea uniform:
Cântă-mi un cântec de leagăn, duios, un pic,
Să mă topesc în el, permite-mi să adorm.

UMBRA

Ca o umbră gândurile mele te urmăresc
Tenace, și umbra mea o-nghite pe-a ta, firesc.
După pofta inimii vei putea trăi oare?
Visele ți le-am trimis deja în patrulare.

[Fără minciună n-am ști adevărul preț]

Fără minciună n-am ști al adevărului preț
În primăvara suavă, fără îngheț,
Copacii seamănă cu noi,
Devin mai bogați, mai verzi la tunsoare.
Suntem buni, înțelepți la necaz mare,
M-am convins ușor, nu greoi.

SPERANȚA

Speranța, deasupra mea ca un drapel,
Ca un arbust ce-nflorește iarna, fidel,
Se aseamănă „poate” cu sufletul meu,
Ca un frunzar învăluie traiul mereu.

Ca niște ochelari o tot am pe nas.
Privește prin „poate”.

Pe de o parte,
„Poate” e râpa ce iscă frică, impas,
Pe de altă parte – visuri întrupate.

VIS PERICULOS

Numele iar s-a-mbogățit cu-un titlu...
Poate motiv de laudă pentru mine,
Dar în noianul de titluri te îneci
Și-n ochi simt o ușoară usturime!

Talentul e cocoșat de elogii,
De-al slavei snop e amortit, amețit.
Mă tem: va adormi, nu se va trezi,
De licoarea linguşelilor turtit!

Va zbura mai ceva ca trenul rapid,
Fără popas... Fum de roți și huruit.
Doamne! mă frământă un singur gând:
Pe culmea gloriei să nu fiu azvârlit.

Nu iubesc piscul, acolo-i pompă, fast
Deși altora le place tare...
Poate că reala culme e calea
Spre cea mai înaltă lume din zare.

Trenule, nu te grăbi! Chiar și-un mic mugur
Vreau să-l admir din inimă, pe aici,
Să nu fugă pământul sub picioare,
Încetinește prin găurile mai mici.

Ținutul natal e în inima mea.
Nu voi trăda iarba, nici un firicel!
Cu-atâta sânge versurile-s scrise,
Că știu: unele nu vor pieri defel!

Poetu-i dator, e mai presus de slavă
Și nu-ți vei putea ierta până la halău,
Dacă ceea ce scrii în deplin extaz
Va fi mult mai slab decât prestigiul tău!

Sute de mii de glorii stihul naște
Uneori, dar slava nu naște nici un vers,
Cine fuge după ea, viața-l va topi
Și sterp veți afla al gloriei revers.

Toamna vântul rece va sufla curând
Și pe cărarea mea, zburând în sus...
Mă năpădesc aceste gânduri șuie –
Avertisment și pentru-al vostru supus!

DĂ-MI SUFERINȚA

Tu ești busola mea pe drum îndepărtat
Și-ntruchiparea visului înfiorat.
După chinuri și-al suferințelor hat,
Ești bucuria mea și-amarul garantat!

Amarul ascuțitoare va fi iar,
Să renască vigoarea în sentimente.
Profunde suferințe adu-mi în dar
Și drumul clar vedea-voi, și căi aferente.

O zi de suferință egală e cu-n an...
Durerea atâta focul de sub cenușă!
Oricât durerea ar răni inima, viclean,
Ea îmi renaște iubirea jucăușă.

Nu pot trăi liniștit, în plăcere.
Încearcă limita iubirii și puterii,
Dă-mi suferința, fă-mă să simt durere
Ca să gust din bucuria revederii.

Al vieții gust doresc să-l cunosc doar cinstit.
Să-i pătrund adânc și sensul și esența.
Pe pământ numele meu va fi mazilit,
Necazul meu nearătându-și valența!

Părtaș vreau să fiu la această taină chiar,
Încearcă-mă, ai darul meu și biciul meu!
Adâncul suferințelor adu-mi în dar,
Inexprimabilul să-nțeleg, ca un zeu.

Mentorul meu tandru, din timp legendar,
Geneză-far a tuturor genezelor,
Adâncul suferințelor adu-mi în dar,
Minciuna de adevăr să disting ușor.

Nicicum nu te rog: dă-mi liniște, așadar!
Deși mă agit în al zilelor șuvoi,
Adâncul suferințelor adu-mi în dar,
Să te pot iubi total, ca un arzoi!

LEAC

Sunt bolnav, dar suferința chiar e un leac,
Ca într-o temniță sunt în propriu-mi destin.
Din viață trebuia să iau tot ce-i caimac,
Dar crezul meu constant a fost să mă abțin.

La ocnă sunt, iubito, ești vinovată,
Gherla pentru noi putea deveni palat.
În viață tu ai intrat cu forța toată,
Lumea a devenit și-a mea, automat.

Știu, aceasta-i fericirea, dar griji nu-mi fac,
E mare bucuria cu tine să fiu;
De ce vesel nu-s și impasul pune capac,
Când sunt cu tine, sublim necaz, dor nurlui.

M-a atins profund răul ce ți l-am făcut,
Doar eu în tine m-am transpus... Sunt trist, tac, zău,
Mi-e rușine s-aștept, mai binele am vrut
Eu, al propriei mele fericiri călău.

[Tinzând spre tine, spre cer m-am înălțat]

Tinzând spre tine, spre cer m-am înălțat,
Viața m-a tras în jos,
Nu-s bucuros.
Privind pământul am înțeles deodată
Că-s mic, iar tu –
Mult mai vânos.

Visez ca alături să zburăm, planând,
Și, iată, aproape că te-am atins.
Tinzând spre tine,
Iar tu, aripi desfăcând,
Zbori unde drumul meu e interzis.

Iubirea mea,
Așa de trainic depind,
Pe veci, de-această înșorită boltă!
Ce destin avem! Spre mai sus jinduim –
Și nîcîcînd n-atingem visul-recoltă.

[Hei, femeie! De unde ai atâtea]

Hei, femeie! De unde ai atâtea:
Fidelitate, credință, forță, curaj?
Ai ucis tinerețea cristalină
Pentru un unic sentiment – pe veci – trecut!

Dar mai e un mâine, o eră nouă.
Să-l tot visezi este ba bine, ba rău.
În prezent înflorește în suflet blând
Iubirea ta, răbdarea și speranța.

Cât e vie speranța fără teimei,
Tu de tinerețe nu te-ai despărțit.
Nădejdea în astă lume te ține,
Din cap până-n picioare – speranță ești!

[Ai spus: îmbătrânesc, ăsta-i un câștig?]

Ai spus: îmbătrânesc, ăsta-i un câștig?
Pierdut-am proșteimea de-altădată.
Nu pot să cred, la negare mă oblig,
Pe bune, nu te văd deloc schimbată.

Tu îmbătrânești? Nu, nu-i adevărat.
Iubito, dragostea nu-mbătrânește;
Dragostea cu curaj a alungat
Moartea și bătrânețea, voincește.

În dragoste nu există, se știe,
Nici loc, timp sau greutate marcată,
Crede-mă, și azi te văd cu bucurie,
Dragă, cum te-am văzut și prima dată.

Nu te jeli de soartă, nu suspina,
Dragă, ești mereu în gândurile mele,
Frumusețea și tinerețea ta
Mereu trăiesc în versurile mele.

METAMORFOZE

Microfonul vocea schimbă,
Când cântărețul cântă.
Un alt registru, alt timbru
În nou zbor se-avântă.

Masca schimbă ochii, fața,
Tot ce-i știut, concis,
Dar poți schimba și esența la
Iubire, speranță, vis.

Unii schimbă nume, neam
Și ținutul natal, divin,
Și limba maternă pentru
Rai pe pământ străin.

Și se întâmplă: la ceas greu
Totu-i bagatelă
Și schimbă unii mereu
Idei, slova fidelă.

El gândește: asta-i soarta...
Insul se supune.
El schimbă chiar și consoarta,
Trădându-se pe sine.

Adam cândva raiul schimbă,
Știm din povestire,
Mărul roșu îi subjugă
Serafica privire.

Pe ce ne schimbăm așadar
În al anilor noian?
În fine, omul va fi, dar
Omenie – ba!

[Fiori dă agitația]

Fiori dă agitația,
Zilnica harababură,
Poți înnebuni în astă
Reflexă galopare!...
Visez de parcă rob aș fi,
Să-mi scot grumazul de sub jug;
Ah, grijile dau năvală.
În față-mi roiesc viespare.

Însă cu gândul la tine,
Mă dezbar de asuprire,
Irump în bucăți acest cerc
Și-o iuțesc spre dezrobire;
Cântă sărmanul meu suflet,
De el am tot fost despărțit,
Însă acum am revenit.

Ah, tot cu gândul la tine,
Ochii rapid mi se închid,
Pentru a nu vedea nimic
Decât văpaia iubirii.
Aud doar cum cântă frunza,
Soarele și peruzeaua,

Munții înalți și pământul,
Corăbii, văzduhul, valul.

Uscat trunchi înflori iarna,
Mi-i gândul mereu la tine,
De anulează Gerarul,
Se desemnează Prierul,

Întineri vechea lume
De la schimbări în soarta mea;
De la amor pentru tine
Strălucesc raza, cântă naiul.

Fiecare-i înaripat
Cu acest simț nepământean,
Nimeni nu îmbătrânește
Și în veci nu va mai muri,
Pentru că de la dragoste
Lumea alta va deveni,
Prelungind viața tuturor
Cu secole, în viitor.

De la amor, amor, amor
Sufletul se trezește!
Restul – un vis urât este,
Orșicum l-ai tot denumi, –
Vis al grijilor mii și mii
Ce nimic nu valorează
În raza gândului la tine,
La dragostea mea, dragoste!

[Geamănul copacului sunt, trunchiu-i încoronat]

Geamănul copacului sunt, trunchiu-i încoronat.
Glia unde primăvara vlăstar mi-a incolțit,
Din bezna neființei luminos răsărind,
Patria mea și pământul natal iubind.

Viitorul – truda mea cu roade,
Prezentul – ramurile pentru roade,
Iar trecutul – rădăcina mea vie.
Trunchiul cu mintea rădăcinii se hrănea,
Și mai chipeș și puternic devenea,
Iar coroana – mai bogată, mai verzie.

Astăzi denumesc cu acest nume
Tot ce în realitate văd anume.
IERI e fereastră spre ziua de mâine,
Deschisă pentru lumină și bine.

Sunt fiul gliei, cu rădăcini crescute-n ea,
Sunt fiul Patriei și roade îți voi da.
Dar să știi că prin vigoarea crengilor,
Cu roade pe pământ și-n a stelelor sfere,
Sunt mai mult fiul acestei ere
Decât fiul tatălui și-al mamei mele.

OBIECTELE VORBESC

*În memoria compozitorului
Uzeyr Hagibeyov**

Cu-n sfârșit de drum începutul e negat
Și-ncepe nordul, unde sudul s-a sfârșit,
Altfel

 acest nume
 a răsunat,
A devenit brusc istorie și mit.

Acum în muzeu sunt expodate
Pana, masa și caietul de note.
Și-n clipa pierderii sunt transformate,
Au devenit în sensuri mai bogate,
Noi valori început-au să comporte.

Dau impresia că vorbesc, stau la sfat,
Pe-ntins Pământ au ieșit la lumină,
Din praf și cadrul zilnic strâmtorat,
Și dobândesc aura diamantină.

Vor povesti...

 Și-al anilor mărgăritar
Se-nșiră pe fir de amintiri, solar.
Vor respira...

 Și sub cenușă chiar
Va licări inima, plină de jar.

Dragostea, bucuria, orgoliul precum
Și truda lui noi spații cuceresc,
Gânduri, pasiuni și visuri
De acum
În toate obiectele lui trăiesc.

Mai vii sunt
A trecutului cinstire
Și-ale obiectelor viață și rit;
Mai lungă-i
Postuma amintire
Decât viața unui geniu vitregit.

* Uzeyr Hagibeyov (1885-1948) – compozitor din Azerbaigean, întemeietor al școlii muzicale profesionale, autor al primei opere naționale *Leili și Meginun* (1907) și al multor comedii muzicale de mare succes (*Soțul și soția*, *Arsia mal alan*) etc.

TIMPUL

Pruncia,

junețea,

maturitatea unite

Nu pot fi; sunt trei destine diferite.

Cel ce devenii, ființă neștiută,

Născându-se, respinsu-m-a pe mine.

Ceea ce a fost sus coboară în jos,

Se schimbă al vieții mele sens, țel frumos.

Țîmpul s-a aprins ca lampa, mă zbat bolând

Ca un fluture în jurul capului arzând.

Lasă-l pe naiv s-afirme cu tărie

Că Țîmpul nu-l schimbăm, măi să fie!

Țîmpul însă tot poartă soarta pe al său val

Și nu de pe ăst mal al vieții pe alt mal.

Unde e al copilăriei văz vrăjit?

Soarele pentru el prin beznă a răzbit,

Însă visul ce depășea Țîmpul atunci

Rămas-a vis, cedând pe vecie, ca-n porunci.

Capul meu munte de zăpadă, ireal,

Mi se pare, cu creste, și pe el, pe cal

Galopează Țîmpul, ba strângând zăbala,

Ba slăbind-o, orientând iute soarta...

Libertatea eu o consider drept divin
Și, apărându-mi acest drept, trăiesc din plin.
Dar liber,

complet liber nici o zi n-am fost, –
Rob al ceasului, ticăind pe mână, cu rost...

Cu mine stau liniștit față-n față.
Cine dreptate are?

Al îndoielii posac
Dușman sau eu, cel ce culeg o-ntreagă viață,
Ca albina, nectar, sevă din al științei copac?...

A ÎNȚELEGE – A NU ÎNȚELEGE

Cum albinele culeg nectar, așa toată
Viața mea din cărți și gazete ce le citesc
Seva-nțelegerii, cunoașterii, mă-mbată.
Întrebări îmi tot pun: ce pierd și ce dobândesc?
Mai bun e al zilelor mature meșteșug
Decât nepriceperea mea din trecutul jug.

În necunoaștere-i binele. Ce minunat
Decizii să nu iei, ci numai să execuți,
Ignoranța să nu ți-o cunoști automat,
Nici îndoiala în dreptatea ta, în virtuți,
Și nici pentru o clipă să nu te îndoiești
Că adevărul doar tu îl păstrești...

Dacă mintea-i chinuită de conștiință,
Te atrage în a cunoașterii vârtoare,
Dubiul va deveni tovarăș de credință,
Iar adevărul – o taină perturbătoare.

Dubiul e povara ce atrage sufletul
În adâncul cunoașterii, unde dubii noi
Presează tare din interior, ard pieptul
Ce a pierdut al necunoașterii rai-zăvoi.

AFLĂM

Lasă gândul-insomnie să fie adâncit
Unde-i taina pământescă și cerească.
Lasă să se înalțe, ca omul din satelit
Pământul să vadă, pe sine să se cunoască.

Cine știe de ce este roșu din vecie
Sângele? Dar ar cam trebui ca fiecare,
Preluând sămânță, culoarea florilor să știe,
Bând apă, să spună care-s ale ei izvoare.

Cunoscându-ne sufletul, ne aflăm esența,
Iscușința de a urî, darul de a iubi
Și de ce natura ne oferă cupa vieții
Nouă, ingraților, s-o bem, pentru a ne mulțumi.

Aflăm că la înfrângeri sau victorii anume
Ajungem uneori pe-o cale întortocheată.
Aflăm cine suntem noi și voi în astă lume:
O întâmplare sau lumea-i pentru noi creată?

Când fluierul ciobanului răsună măiestru,
Fără să vedem sunetul, încălziți suntem, vioi.
Și vedem operele inteligenței noastre,
Cu toate că mintea e nevăzută pentru noi.

Unul a trăit ca viermele, altul a creat
O lume, dar de ce pentru ei e un singur prag?
Și de ce creatorul, de taină asociat,
Nu s-a-nțeles pe el însuși pe de-a-ntregul, ca
mag?

Mai fiecare nu-și știe a sa profunzime.
Se consideră oiță, dar s-a dovedit leu.
Din ce izvor sufletu-i hrănit cu tărime,
Cu curaj, pe câmpul de luptă parc-ar fi zmeu?

Din timpuri străvechi poporul făcu constatare:
De la dragoste la ură e un pas, taman.
Atâtea adâncimi tenebroase omul are,
Că uneori nu-i clar cine-i amic, cine-i dușman.

Pisica, de pildă, animal cu mintea mică,
Pe dușmani îi va recunoaște ușor, cu rost.
Ea de câini se teme, dar fără prea mare frică.
Iar șoarecele – de ea. De veacuri așa a fost.
Dar omul? Cine e amic, cine-i este dușman,
Când nici pe sine nu se cunoaște, totu-i în van.

Chiar după mirosul florilor în bezne suntem,
Capabili să creăm universul, dar însemne
Ale aceleia de o credință nu le știm
Și nici propria inimă nu ne-o mai intuim.

Cu ochii incapabili să ne vedem, uimitor,
Unul pe altul, vedem stelele – ce mai vifor!
În jurul lor fumegă, totuși, aflăm prea bine
Și concomitent ne vom înțelege pe sine...

Și la câmp de pe munte,
Sau de pe câmp – muntele
Privește cu drag, iubitul meu. Dar nu încerca
Să-ncânți lumea prin tine,
Asta o pot doar tinerii...

[În tinerețe credeam că gratuit voi primi]

În tinerețe credeam că gratuit voi primi
Totul de la viață, Narcis m-am considerat,
Am mai crezut că nici nu merită a trăi,
De nu voi putea lumea s-o-ncânt, neapărat...

Cutreierai de atunci aproape lumea-ntreagă,
Au trecut fulgerător anii, clipele-au zburat
Și priveam la urma fiecărei clipe-n șagă,
Pân-la uitarea de sine, de viață fermecat.

Viața! Nuanțe de culori și simfonia ei
S-au repetat în multiple vibrații sufletești
Și mi-au încântat mereu traiul, al meu temei,
Reiterat în mii de generații tinerești...

Apoi seama mi-am dat – viața spre amurg a cotit,
Viața ce junelui imberb i se păru bairam...
Chiar dacă visuri deșarte nu mi s-au împlinit,
M-a încântat astă lume, trist nu sunt nici un dram...
Vrei să devii fermecat, desfătat – nu te agita

CE FEL DE MEDALII

Mereu au loc întreceri, pe uscat, pe mare,
Oamenii caută căi, dar caută și consacrare,
Și ochii celui ce prin stâncă potecă deschide,
Sau prin pământ străpunge tuneluri solide,
Celui ce pe gheață
Viraje rotește,
Care de-adânc s-agață,
Sau fuge voinicește,
Cuceritorilor de-adâncuri și distanțe
Arbitrii le dau medalii, după uzanțe.
Învingătorul medalia-și arată
Și lăudăros la adversar el cată.

Dar victoria lui
La altul obstacol e,
Iar recompensa lui,
La altul gherlă e.
„Eu sunt primul“, urlăm cu voci nesăbuite,
La ce spun alții despre noi suntem indiferenți
Și-n fața pasiunii noastre răscolite,
Ca niște robi, încremenim, umili penitenți.

Dar cel ce aleargă spre record uită uneori
Că acel ce-și ucide „eul“ adeseori,
Cel ce poate spune: „El nu-i mai rău ca mine“,
Trăiește drept, de la injurii se abține,
Exprimă din suflet cuvinte „aurite“,
Respectă operele de alții făurite, –
Acela-i înțelept și merită medalia.
(O, de s-ar da medalii și pentru așa ceva!)

Aici fiecare pășește pe-al său făgaș,
Iar acolo, sub pământ, în veșnicul locaș,
Poate sufletele sunt într-un singur sălaș,
Dar al tău suflet în toate nu este oare?

NU ESTE OARE?

Ce este viața noastră – povara și
Bucuria traiului nu este oare?
Iar moartea noastră – tristul punct terminus
Al existenței noastre nu este oare?

Năzuința spre-nălțimi și lumină
E-apanajul celui ce zboară; declină
Stocarea de bani și țoale; totuși animă
Visul acesta, al nostru nu este oare?

Despre tainica lume, cu mii de fețe,
Schimbătoare, noi discutăm cu franchețe.
Ba luncă înflorită, ba cu fânețe
Această planetă nu este oare?

Pământul de veacuri l-am călcat, l-am săpat,
Dar taina lui adâncă tot n-am aflat.
Dar veșnicie acest pământ călcat
Și-acoperișul casei nu este oare?

Precum tâlharii pământul noi îl tratăm,
Și tot mai absurde proiecte lansăm.
Argument că mai proști ca noi, de ne uităm,
Nu există, pământul nu este oare?

ÎN UMBRA MUNTELUI

Numele meu și-al bunicului stau
Alături, de când am venit pe lume.
Nepotul lui Vahab – așa mă strigau
El muri...

dar s-a născut iar, anume
Azi păstrăm un singur nume, comun,
Și numele – adresa mea-i acum.

Așa-i datina: bunic, nepot, strănepot,
Unii pe alții prin nume învie.
Fiecare e-o verigă dintr-un tot
Și se-ntinse lung lanț peste vecie.
Ce rost are reproșul înflăcărat,
Când al bunicului nume l-ai pătat!

Numele tău și-al bunicului în șir
Stau; inelul vechi e mult mai frumos,
Iar diamantul mai scump, mai abitir, –
La asta, june, gândește serios
Doar tu ești în lanț ultima verigă, –
Menirea să continui te obligă.

Omul obârșia trebuie s-o știe...
O, tinere, dă un răspuns corect, precis –
Ai aflat cum și-a trăit viața-solie
Bunicul, ce numele său ți-a transmis?
Te-ai gândit măcar o clipă, fără rabat,
La ce visa el și ce-a realizat?

Luând nume fără-approbare, săvârșim
Drum propriu prin viață.
Însă noi, poate,
Fără a cuceri înălțimi, viața trăim
În umbra muntelui, în beznă, în noapte.

[Poete, nu strica hârtia, dacă]

Poete, nu strica hârtia, dacă
N-ai slove inima să ardă, vrăjită,
Nu-i încălzit sufletul de versul
În care suferința nu-i trăită.

Ba cu un adevăr, ba cu altul
Trăiești – deci de luptă nu ești pregătit.
Dușmanii sigur vor triumfa, curaj
De n-ai, să spui adevărul insolit.

În chinul tău, neevitând ispita,
Gunoii strecori, fi-va fără gust pita.
Arta numai atâta îți cere:
Nu simula, dacă adevăr nu e.

De vezi minciuna – privirea atentă
Ți-o voi slăvi zilnic, cu râvnă ardentă.
Dar poet ești oare, când sufletul n-are
Măcar o doză de străfulgerare?

ÎNCOTRO SE DUCE

Am ajuns chiar la miezul pământului
Și-am început să-l ciopărim la unison.
Oare multă vreme mama-natură
Va avea răbdare, va avea rezon?

Mii de tâmpenii ucigașe avem,
Distrugem glia, uitând de răzbunare.
Nu există început, sfârșit, dar avem
Un miez al lumii înconjurătoare?

Când soarta ne râde mai mereu în nas,
Glumind de eforturile noastre, și noi
Simțim că pământu-i pândit de necaz,
Să-i pui întrebări n-are noimă apoi.

Cine învinge a pierdut demult, apoi
Predestinarea nu poate fi schimbată.
Lumea mii de nuanțe are, dar noi
Am meritat-o pe cea neagră, mată.

Din vecie știm că natura e mama,
De ce suferințe îi pricinuim?
Încotro se duce, rotindu-se,
Pământul, pe care laș îl tot lovim?

MOARTEA

E clar: soarta fiecăruia e moartea;
Așa-i legea: punct pune la ce-i viu moartea.

Cât trăim, ne tot gândim: bezna și groaza
Sunt întruchipate în cuvântul „moarte“.

Însă nu știm ce ne-așteaptă după moarte,
Gândirii îi tot pune cătușe moartea.

Care-i sensul morții? Autorii afirmau
Că moartea iar ne unește cu pământul.

Chiar timpul de-am putea opri, atunci ce-ar fi?
Posibil, moartea onoruri ne-ar oferi.

Pe morți îi plângem, deși binefacere
E moartea, chiar dacă e necrutătoare.

Dacă moarte nu-i, îmbătrânește lumea,
Deci la baza veșniciei tot moartea stă.

RĂDĂCINILE

Copacii din puternice rădăcini
Se ridică spre înălțimi,
Forța lor provine de la rădăcini.
Tot ce ne înconjoară, nu e clișeu,
Are multe rădăcini subterane.
Precum buturuga, așa și piatra
Rădăcinile de cremene are,
Înfipte uneori în argila-vatră.
O privighetoare

cântătoare

S-a contopit cu firava rămurea.
Noi, oamenii, avem rădăcini, care
Cresc însă pe cap, altfel nu se putea...

CARUSELUL

Se-nvârte-un carusel ca roata mare,
Ca pământul în jurul axei sale.
Copiii pe carusel se rotesc tare
Pe căluț, elefant și-alte animale.

Se-nvârte caruselul. Trec plăcute
Clipe. Veseli, copiii din palme bat,
Ei cred că toate-n loc sunt ținuite,
Dar tot pământul se-nvârte-neîncetat.

Bucurați-vă, copii, râdeți din plin,
Caruselul se-nvârte. Timpul trece.
Acu' nu-n jurul pământului ne-nvârtim,
Ci universul se-nvârte, petrece.

Bucurați-vă, copii, scurtă-i viața
Ce vă mângâie, alintă șugubăț.
Temporar lumea suportă garagața,
Ale voastre capricii și răsfăț.

Se-nvârte-un carusel. Ca al cocorilor
Stol, face un cerc, alinați în șir.
Tați și mame privesc la copiii lor,
Se bucură și râd ca ei mai abitir.

Doar un copil cu degetelu-n gură
Stă izolat de bucuria pură.

Copiii se rotesc... El îi privește?
Și râde. Și vesel el devine.
Pe cei din carusel îi tot privește
Și parcă rotirea și el o ține.

Și el este încântat și mulțumit,
Știe că-i plăcut să fii în carusel,
De unul singur în parc a venit
Și n-are cine să-l pună-n carusel.

Dar și el e fericit!

Sunt încântat
De inima lui mare.

Inima mea,
Gândește-te, cum poate fi el fermecat
De extazul și fericirea altora.

PĂMÂNTUL

A lumii hartă-i infinit.
Pământul pe țări e-mpărțit,
E mult prea parcelat.
Dar observi repede, mirat,
Că pământul nostru are
O singură culoare.

De când harta se revopsește
Lumea tot înnebunește.
Privești cu calm și cu rost,
Iar pământul împărțit a fost.
Dar nu s-a schimbat nici un pic,
Nu e mai mare,
Nici mai mic.

NU VĂD

Nu văd nici la zece pași distanță,
Ochelarii de pe nas nu coboară.
Se sting treptat patimă, cutezanță –
Avântul juneții cum să nu dispară?...

Când ochiul fu ager, multe n-am văzut,
Nici revers de fast și zorzoane.
Acum, deși vederea mi-a scăzut,
Văd mai profund adâncuri și bulboane.

MAMA ȘI COPIII

Copiii mama tot o dojeneau de zor:
Alt timp i-acum, nu-i ca pe vremea matală,
E greu, mamă, să-ți explicăm convingător!
Nu deranja cu-ntrebările tale.

Mama a răspuns: Deștepți ai devenit,
V-ai maturizat, eu sunt inutilă!
Dar când doar „u-a, u-a“ ai gângurit,
Grij-am avut de cazna infantilă,
După buze, mânuțe mișcate-adeșă
Dorințele voastre eu le-am înțeles!

PRETEXT ȘI ADEVĂR

Fiecare început are sfârșit, –
Spuse, mândru de ideea rostită,
Ursul, făcând giumbușlucuri, care
Îi aduse recompensa dorită.

Și tu, clar, ai o mie de pretexte
Prin ispita ce în suflet se coace.
Și piatra aruncată-n grădina mea
Urmărește, sigur, un scop egoist.

Cine vrea să lovească, pentru scandal,
Îi ajunge și-un cuvânt într-un context,
Pentru a atinge un anumit țel
E mai ușor să inventăm un pretext.

Când ofensa o ascunzi
Afli răutăți, justificare.
Tot așa de ușor poți să inventezi,
La dorință, pretext pentru-mpăcare.

Dacă nu-ți place un fir de păr răzleț,
Îl rupi repede, fără să mai oftezi.
Și în plus întotdeauna vei găsi
Justificări pe care din plin mizezi.

Nu veni cu pretexte. Arată cauza.
Pretextul cauza n-a înlocuit;
N-atingi fundația – casa nu cade.
În lupta adevărului cu minciuna
Pretextul logicii nu-i reazem potrivit.

Când m-ai iubit eram doar o colină,
Dar ca un munte înalt tu m-ai văzut
Și, de n-ar fi murit iubirea ta azi,
Negrul din mine alb ți s-ar fi părut.

Ce-a fost pretextul? Un baltag în mână
Pentru a transfera pe altul vina.
Nu mă băga în balta de pretexte,
Robul tristeții trei decenii am fost,
S-a tot subțiat în inimă struna
Iubirii, ce vrei s-o rupi în a mea mână.

Pentru asta ai nevoie de temei,
Dar intenția spune-o foarte clar!
Deși roata sorții se-nvâрте și-napoi,
Totuși spre adevăr rotește iar.

Și, oricât adevărul l-ai orna,
Undelemnul la suprafață iese.
Copacul se va usca la rădăcina
Iubirii, oricât ai stropi – frunza se va

Veșteji. Inima, de-i goală, vorbe
De iubire e bine a se țese?
Iubirea-i arbust ars la rădăcină,
Pretextul e o caznă anodină.

Pretextul soarele nu va umbri,
Nu va sufla ca un vânt pe pământ.
De are iubirea rădăcini, atunci
Pretextul nu ucide adevărul sfânt.

TIMP ȘI SPAȚIU

La ora cinci m-am despărțit de tine.
Munții parcă-s peste mine prăvăliți!
Ce groaznice sunt clipele haine!
Milă n-ai de cei fără vină părăsiți?

Mașina-a prins aripi. Mirat m-am uitat.
Roțile se-nvârtteau repede. Uimit
Eram că plumbuita disperare,
Cu greutatea ei, roțile n-a oprit.

Unde se tot grăbesc, fără griji, ușor?
Oare nici o forță nu le oprește?
Am înnebunit.

Inima-i cumplit fior.
Mașina fuge, gându-napoi țintește.

Și eu, și șoferul, tot tăcuți eram;
Îndoielile conștiința îmi rod,
Fără țel prin geamul mașinii priveam
După fiecare piatră chipul să-ți deznod.

Prin sate am tot trecut, tăcuți, abil,
Și la ceas întâmplător m-am uitat:
Acele arătau!...

Nu, nu-i posibil!

De ce oare timpul în loc a stat?
– Cât îi ceasul? Șoferul întrebai grăbit.
– E șapte fix...
Și eu rămas-am trăsnit.

Mi-am luat pulsul, dar puls n-aveam deloc.
Ceasul de mână de ce nu s-a oprit?
Groaznică a fost despărțirea de foc!
Atunci viața-ntr-o clipită s-a sfârșit.

Cu șaptezeci și cinci de cai putere
Mașina grăia: „Eu totul pot să fac, să coc!”
În spațiu ea m-a lansat cu plăcere,
Dar timpul n-a putut să-l miște din loc.

SINGURĂTATE

Gândurile-s ba la munte, ba la șes,
Omul ba se ridică, ba jos se lasă,
Când singur stai un ceas în casă, nu ies
Necazuri ce greu umerii apasă.

Parcă pereții cad pe tine acum,
Vuiet în urechi, inima bate tare,
Arzi, sufocându-te în propriul tău fum,
Și-n cap mii de întrebări joacă sprintăre.

Obosești, de-atâtea gânduri asaltat,
Oftând, omul înghite prea mult amar.
De n-are pe nimeni în jur, garantat,
Omul va uita că-i om, cumplit coșmar.

E mult soare, aruncă frământarea,
El, lacrimi de-i avea cât sute de ape
Precum râul Kura*, le va usca,
De vor porni la atac, să te sape

Necazuri mii, suflète, nu te face mic,
Împarte durerea cu al tău amic.

Frunzele singuraticului copac
Mai repede ofilesc de n-au sprijin.
Al pădurilor rege, sultan malac,
Leul, să nu fie singuratic felin.

Pe lume noi am venit nu în zadar,
Suntem oameni, de om avem nevoie.
Ca țestoasa cine carapace are,
Capu-și ascunde, inima, limba vie.

Râuri nerevărsate nu se-ntălnesc
Și steaua cu altă stea se va uni,
Iar dacă pe cer norii nu se-ntălnesc,
Tunet nu va fi, fulger nu va străluci.

Buflănuța nu e singură oare
Că vatra și-a părăsit, discreta?
De ce singuratică răsare
De sub tufiș, tristă, violeta?

Fără foc nu fierbe apa în cazan,
Pasărea fără o aripă nu zboară,
Doi tăciuni s-aprind în câmp deschis, în lan,
Iar unul și-n vatră nu arde iară.

Cuvinte multe-n suflet, lungi discuții,
Eu zic, voi ziceți, limbile nu obosesc,
Singuri să nu fim, amici, la mine veniți,
Zilnic deie Domnul să vă-ntălnesc.

* Kura – fluviu transcaucazian (1364 km), izvorăște din Podișul Armeniei, trece prin Tbilisi și Rustavi și se varsă printr-o deltă în Marea Caspică, la Baku.

Limanul meu e inima amicilor,
Întâlniri neonorate aduc tristeți.
Mormântul meu să fie lângă al altor
Prietenii; doresc vecini și voi s-aveți.

DOAR SE-NVÂRTE PĂMÂNTUL

Timpul a tot transformat stânci în nisip.
Ce-am dat la arhivă acum e necesar.
Adevărul de azi are alt chip,
Doar se-nvârte Pământul, după orar.

În multe locuri am împușcat vânat.
Înflăcărea mi-am mai temperat.
Tatăl mi-am depășit, fiul m-a urmat,
Doar se-nvârte Pământul, nimic nu-i ciudat.

Ce-am crezut că-i drept, azi cred că-i inversat.
Se-ntâmplă eu însumi să fiu furat.
Anual mă-nvârt cu-un vis inovat,
Doar se-nvârte Pământul, nimic nu-i ciudat.

Văzut-am și capul mândru aplecat.
Apele-s limpezi, piatra jos s-a arătat,
Ovațiile idolul și-au schimbat,
Doar se-nvârte Pământul, nimic nu-i ciudat.

Veacul se schimbă, și timpul se schimbă,
De copoi răd și iepurii, garantat,
De la facerea lumii totul se schimbă,
Doar se-nvârte Pământul, nimic nu-i ciudat.

Eternul nu mi s-a mai părut etern,
Va tășni iar apa din izvor secat,
Bine și rău se repetă, coexistă,
Doar se-nvârte Pământul, fapt repetat.

Rotește-te, lume, mii de ani, bogați,
Privighetoareo, să cânti neîncetat,
Luni, ani, puteți reciproc să vă negați,
Doar se-nvârte Pământul, crezu-i neschimbat.

Chiar de se-nvârte cu puterea toată,
Chiar de-ntâlnesc în drum rău sau bine, un pic,
Chiar dacă se-ntoarce a vremii roată,
Convingerile nu-mi schimb, pentru nimic.

5 noiembrie 1985

RĂMAS-AM IMATUR

Nu-i început să n-aibă un sfârșit, se spune,
Eu mi-aș dori să trecem peste-acest sfârșit.
Iar ultimul locaș, de-i un mormânt anume,
Să pășesc dincolo de el aș vrea, precis,
Să zbor, cu gândul, voiesc negreșit
Peste abis.
Am devenit țintă a propriului meu vis,
M-a transformat în propriul meu inamic
Ipostaza speranțelor, a gândurilor de nedescris.

Și, în sfârșit, sunt frânt, extrem de obosit,
Am îngropat mirabile vise, diverse
Succese; descifrând lumea cu ochi profetici,
Am orbit.

Sunt singur pe stânci, furtuna s-a pornit.
Am gemut și-am plâns ca naiul, biet trubadur,
Fierbând în vasul creației mele, voit,
Rămas-am imatur.

Știind puține-n viață, aveam limbariță.
Știind multe, păstram tăcere, eram mut.
Mereu am fost doar sămânța incolțită.
Întrebând: „de ce, de ce?” parcă-i un făcut
Rămas-am singur pe ram, semicript.
Imatur.

SCRISOARE POETULUI EVTUȘENKO

Renumitul poet rus Evgheni Evtușenko, în semn de protest împotriva războiului din Cecenia, a refuzat ordinul de stat „Prietenia popoarelor”, decernat de guvernul rus.

Țara ta ce se întinde mult în lat,
De la apus și până la răsărit,
Ce un popor în sânge a înecat,
Un mare ordin de stat ți-a conferit!

Privești la amicitie, frățioare!
Totul e pe de-a-ndoaselea, avan,
Cu praf în ochi și multă vorbărie,
Din prieten am devenit dușman.

Slavă și cinste hotărârii tale!
Ordinul ai refuzat cu demnitate.
– Părtaș nu-s, ai spus, la acte criminale
Ale vulturului cu două capete.

Noi, frate, vedem lucruri fel de fel,
Dreptatea e reprimată de cei răi,
Țara, ce amicitia făcu drapel,
Varsă sângele concetățenilor săi.

Poetul – glas de adevăr tănuț,
Poetul – al dreptății apărător.
Poetul pentru adevăr s-a jertfit,
Mereu de conștiință iubitor.
(Pentru iubire și dragoste izvor).

Au spus ritoș: e-n pericol țara,
În numele legii sângele vărsăm.
De-i sfântă legea, unde-i conștiința?
Legea nu trebuie s-o camuflăm.
Orașe distruse, mult sânge vărsat
De nici o lege nu va fi justificat.

S-amesteci sânge și prietenie
E-un nonsens, ai spus. Prietenie ai
În suflet; refuzând ordinul frăției,
Tu sens real prieteniei dai.

Sunt pentru dreptate, ai spus tu sonor,
Bine și rău, punând la locul lor.

Pentru adevăr și-al patriei bine
Ai ignorat limite naționale,
Ai scuipat răul, adevăru-i cu tine,
Mai presus de pasiuni naționale.

De unele critici vei avea parte,
Dar istoria îți va da dreptate.
Ai văzut a neamului libertate
În liberarea de țări subjugate.

„Supune-te, Caucaz...” – Pușkin a zis.
Te-ai rușinat de sângerosul măcel;
În fața ta învățătorul-ustad*
A devenit un simplu învățăcel.

Timpul e judecător... El preface
Toate națiunile-n opusul lor:
Învățăcelul în ustad-învățător
Și-învățătorul în ucenic, ușor.

7 ianuarie 1995

* Ustad (cuvânt azer) – dascăl, maestru, cu mare reputație, deschizător de drumuri.

VIN ȘI LACRIMI

Fratelui meu Nureddin

De aş putea să beau... adesea eu
Invidiez bețivii lipsiți de griji.
Când ei beau, văd lumea răsturnată,
Când beau, albul negru, stângul drept văd mereu.
Lumea-ntoarsă – o lume desăvârșită,
Plăcută ochiului și proslăvită...

Nu sunt băutor, dar îmbătați-mă,
Măcar pentru o zi să scap de amar,
Să pot izgoni al patriei calvar
Din inima mea ce bate temerar;

Îmbătați-mă, pentru Allah, vă rog,
Drept să consider acest act arbitrar,
Să uit de uneltiri, de profitori,
Patrioți să-i consider pe trădători.

Să mă îmbăt, încât să mi se pară
C-al meu popor putere mare are,
Că nu s-a găsit nici un fiu al gliei,
Pentru post înalt, gata de trădare.

Îmbătați-mă, pentru Dumnezeu,
Să consider Karabahul returnat.
Să uit, să nu-mi amintesc, să uit mereu
Că poporul meu a fost sacrificat.

Fie ca soarta noroc să ne-aducă,
Poporul mândru de el iar să fie,
Corturile din stepa Imişli*, cucă,
Să cred că-s palate-feerie.

Vreau să mă-mbăt, încât viața jalnică
Să mi se pară, pentru o clipă, rai,
Că altminteri fiecare ceas trăit
Devine-n aspra lume un chin dihai.

Îmbătați-mă, pentru Dumnezeu,
Să mă consolez în această lume,
Să-mi văd dușmanul, ce-a fost cândva lacheu,
Îngenuncheat în fața mea, stârpiciune.

Dorința să fie realitate,
Chiar de mai confund cerul cu pământul.
Fie ca din vise ce străpung bezna
Să arunc spre glia mea raza, descântul.

„Să uit de mine o clipă...” spunând,
Astăzi nevoie am de alinare;
Am tot încercat să mă amăgesc,
Ca necazul o clipă să-mi dea amânare.

Am sorbit din cupa de amar din plin
Și-acum mă voi consola cu vin oare?
Beam – n-am fost mahmur, beam-plângeam calin,
M-au frânt durerile clocotitoare.

15 iunie 1996, Șeki

* Imişli – raion sătesc din Azerbaigean, cu tabere pentru refugiații
din Nagorno-Karabah .

POEME

DEMNITATEA

În memoria lui Sașa Loghinov, care, la vârsta de 13 ani, a considerat mai de preț demnitatea umană decât viața.

Prolog

I-am întrebat pe judecători: – Acum
Ce fel de dosare aveți pe rol?
– Mită... Hoție... Avern mult, duium.
– Omor, mi-au răspuns alții, fără ocol.

De nu știi bine drumul, n-ajungi la țel,
Chiar dacă la cârje rapid ai apelat.
Delictele pe lume sunt fel de fel,
Totuși au unul și același substrat.

Imediat la adevăr apelăm
(Cu versiuni să nu dăm prin mărăcini!):
Delictele cred că la oameni aflăm
În uitarea propriilor rădăcini.

Ce putem aștepta, zău, de la acel
Care nimic nu poate să iubească,
Nici loc natal, nici rude, și nu-i fidel

Nu-i vinovat, a greșit,
 cum să explice mai bine?...

- Mama-i la spital.
 Am aflat că se simte foarte rău.

- Vorbești de mama,
 dar tu furi,
 vinovată-i mama, zău?

- E-adevărat, mă grăbesc
 la spital ea multe-ndură.

Iertați-mă, tanti...
 - Doar asta știi, obrăznicătură!

- M-am grăbit și de asta
 n-am socotit prea bine.

- Tu ești un hoț și
 plânge pușcăria după tine!

Și nu te milogi degeaba,
 că nu pot să te iert.

Cică se grăbește la spital!
 Minciuni spui. Ești expert.

Și ea toată-i
 un control din cap până-n picioare

Orice înșelăciune
 nu-i scapă din observare,

E-așa-i de vigilentă!
 Încearcă să-i arăți, parol,

Că suspiciunea a crescut
 pe al minciunii sol.

Da, suspiciunea
 a luat cândva în cătare

Slove, simțăminte sincere,
 fapte de valoare;

Deviza ei: nu crede
 urechilor, ochilor tăi,
 Și la dragoste și visuri
 pune control
 și pârnăi!

O asemenea forță
 a putut s-acumuleze,
 Că mintea și sufletul
 a putut să le castreze!

Cine-i rob al suspiciunii
 este pe zi ce trece

Mai înrăit,
 la oameni privește cumva hoțeste.

Controloarea, de ce ameninți?
 Acum zece zile

Privirile nu-ți erau ciumate,
 ci docile,

Când au venit cu inventarul...
 Erai lapte și miere,

Când lipsă ți-au găsit
 un miar de ruble, ce durere!

Și n-ai țipat atunci deloc,
 ci mereu ai zâmbit,

Vălvă a fost,
 cuvinte de implorare ai rostit.

Întreit ai plătit
 ca imunda faptă să ascunzi...

Te dai mândră acum.
 În alt suflet nu vrei să pătrunzi?

- Dar, tanti, credeți-mă!
 - Taci, obrăznicătură!

La băiețaș ea țipă.
 Așa-i hoțul, bun de gură:

„Prindeți hoțul!”

Și-ncepe-o atare harababură,
Că onestul e la zdup,

iar onoruri ia cel ce fură.
Pentru interogatoriu

au adus hârtie, toc.
– Numele?... Dar el tace

și plânge cu mare foc.
Îi este teamă că mama bolnavă va afla

Și de rușinea ce-i produce
nu va mai rezista.

– Tu taci, să te lăsăm în pace!
Ai calculat greșit...

(Răsună glas metalic, e ca stânca, de neclintit)
– Degeaba te chinui,

să vezi cum ne-am tot iritat.
Taci ca un hoț adevărat,

abil și-ncăpățânat.
– Dar nu sunt hoț,

de ce nu vreți să mă credeți pe mine?
– Hai, recunoaște,

dacă nu,
vei plăti mult și bine!

Dacă ai recunoaște cinstit,
eu să te iert mai pot,

Dar te-ncăpățânezi.
Sun la miliție. Asta-i tot!...

Vine milițianul.
Da, totul pare serios.

Băiețașul tace.
N-are lacrimi de prisos.

Cum să-i convingă pe oameni,
cum să-nlăture hula?...

Cu zece ani a-mbătrânit
într-o oră,

îndestula...

Nu-i dus la Miliție,
ci direct la închisoare.

De ce (simplă întrebare?)
la mâini cătușe n-are?

Pentru Sașa toată lumea
e cufundată-n ceață,

Ba și cu Lida dădu la un colț
față în față!

Privirea colegei
era chiar ațintită bine.

L-a studiat!
Vai ce rușine, mare rușine!

Și, în panică el, brusc,
de la ea întoarce fața,

Nedumerită-i fetița:
ce vină are Sașa?

Gândește ea febril –
degeaba nu l-au înhățat,

Probabil, Sașa
este cu ceva vinovat.

Și au dreptate cei mai în vârstă,
când îi spun mereu

Că până la capăt
să-i înțelegi pe oameni e greu...

„Iar eu pe el... dar și el...”
sunt sigură că m-a plăcut...”

Și-o teamă, de-nteles,
 în ochii ei Sașa a văzut.
 La secție de-un interogatoriu
 ca la carte,
 Extenuat, „copilul-problemă”
 a avut parte.
 S-a smerit Sașa, pricepu:
 aici e ordine-n toate;
 La întrebări a tot răspuns,
 și-au fost-nenumărate!
 Delictul, iluminându-l
 multilateral,
 S-a întocmit, după lege,
 un amplu proces-verbal.
 Și măcar de-ar fi spus cineva
 că-i prostie curată,
 Pentru douăzeci și cinci de copeici –
 tevatura toată.
 Despre educație fraze mărețe
 s-au exprimat
 Și numele Makarenko* ades
 a fost invocat.
 L-au pus să semneze
 (document serios se coace!)
 Că în viitor altă greșeală
 nu va mai face.

La spital

Dimineța i-au făcut o injecție.
 Bolnava s-a muiat brusc, a leșinat.
 Medicul a reușit s-o reînvie,
 Ea ochii a deschis, ceva a îngăimat.

Aminte și-a adus și mama a grăit:
 – Cineva să-l cheme rapid pe Sașa...
 Însă aceia ce l-au căutat grăbit
 Nu puteau nicidecum să-l găsească pe Sașa.

Și mama alarmată tot așteaptă
 Și cu gândul pe fiu îl grăbește,
 Ea astăzi calculează și secunda,
 Un motiv anume o neliniștește.

Nu de la injecție rău i s-a făcut,
 Ci de la copilul ei – o presimțire
 Ce se transmite, e-al mamelor atribut.
 De unde vine uimitoarea simțire?...

Ochii triști doar cadrul ușii îl disting,
 Dar ușa s-a deschis... Sașa e în prag,
 Pe obrajii mamei lacrimi se preling,
 Durerea neliniștii dând în vileag.

– Fiule, unde-ai fost, timp mult a trecut
 – De când te-aștept, – mama, plângând – l-a-ntrebat.
 – Cu Dimka două serii, un film am văzut,
 El m-a dus la cinema, aproape forțat.

* Makarenko A.S. (1888-1939) – pedagog și scriitor rus. Unul dintre fondatorii metodei de educație comunistă, bazată pe exigențele colectivității; primul care a condus mai multe colonii de muncă pentru reeducarea delincvenților minori.

- Și bine ai făcut. De mult trebuia,
Că doar la școală și cu mine ai tot stat,
Fiule, de când n-ai fost la cinema...
Și ochii ei de lacrimi s-au inundat.

De rușine el ochii nu-i ridică,
Limba-i arde, parcă-i atinsă cu șmirghel.
Prima dată a mințit acum, de frică
Și minciuna-l face și mai mărunțel.

Pe cei ce l-au silit să mintă să-i privim,
Te convingi de diferență pe dată,
Unora să mintă le pare legitim,
Dar minciuna lui e nevinovată.

Gândurile îi sunt dezlănate, triste:
„Am mințit aici și mama m-a crezut,
Acolo n-am mințit, dar soliste
Adevăruri doar de rușine m-au umplut“.

Fără să-ntrebe de-al filmului nume
S-a-ntristat mama, de ce nu vrea oare
Forța să-și sleiască cu-nțrebări anume
Sau e cuprinsă de-o altă frământare?

Înainte ea astfel nu proceda.
Și dacă acum dubii a avut?
Da, a-nțeles, probabil, minciuna mea,
Dar să-mi spună drept în față n-a mai vrut.

Nu pot să mă-nțeleg, nu pot să mă transpun,
Ce fel de forță m-a ispitit să mint?
Cum am putut neadevărul să-i spun
Ei, care-adevărul m-a-nvățat să prezint?

Dar ce-ar fi de aș spune fără ocol:
Bucură-te, nu-n van ai trăit pe lume
Azi fiul tău ștampila „hoț“ are, parol,
Pe frunte. Rușinea cum să-și asume?...

Pe băiat îl furnică șira spinării:
Pe mama vestea poate s-o doboare
Și-n liniștea de spital își aminti
Un fapt petrecut demult, o întâmplare.

În vizită veni unchiul odată
Și brusc lumina se stinse pe-nserat,
Dar defecțiunea n-a fost de durată,
Unchiul ceva la tablou a reparat.

Lumina s-a aprins... Vesel era Sașa.
Iar cifrele – cum a reușit s-o dreagă! –
Se-nvârtteau în contor înapoi, ca plata
Pentru electricitate să scadă.

Și tare încântat de-al său șiretlic,
Că dibăcia a dus la bun rezultat,
Sorei, cu emfază, i-a spus despre tertip,
Dar ea nu l-a lăudat, ci s-a supărat.

Fratele și-a privit cu încruntare:
– Rapid să faci cum era mai înainte!
Dragul meu, n-avem nevoie de schimbare,
Nu scamator ești, ci hoț, ia aminte!

– Ești ciudată, zise fratele, taciturn,
Azi toate obiectele au dublu fund.
Unde-i adevărul, cinstea? Oamenii spun
Una, dar în cu totul alta se afund.

Știm: trai bun nu-i fără înșelăciune.
Aici dai mai puțin, acolo – la fel...
Unul altuia bagă mâna-n buzunar
Viclean, și nu-i poți prinde în flagrant defel.

Mama s-a indignat: – N-ai ales cale bună,
Nu răspunzi la minciună cu minciună,
Nu justifici o premeditată minciună,
Asta-i oare dreptatea oportună?!

Să nu-ți permiți așa ceva pe viitor,
Renunță rapid la acest nărav prost,
Eu mai bine mor decât, întâmplător,
S-ajung mincinoasă, hoată, om fără rost.

... Iată ce-și aminti Sașa-ntr-o clipă.
Căuta o bază de sprijin, utilă,
Dar își pierdu tot curajul și în pripă
S-a răzvrătit inima lui fragilă.

„Acum îmi este clar că mai cinstit decât
Mama nimeni nu este și n-a existat!
Iar eu sunt mincinos, deja s-a hotărât,
Și-n plus și hoț oamenii m-au considerat...”

– Dar ce-ai mâncat?
– Pilaf ne-a pregătit
Tanti Marusea... Am mâncat pe săturate!
– Dar Kolea?
– Da, desigur! Pe el l-am hrănit,
Când de la școală m-am întors, doar mi-i frate.

– Nu plânge?
– Nu. Ne descurcăm prea bine.
Deși e pici, e ascultător, e priceput,
Dar e-adevărat ce mi-au spus despre tine,
Că azi dimineață o criză ai avut?

– Totul e bine bine!...
Și ea, cu mult alean,
Vrea să dea impresia că-i sănătoasă.
– Iar tata ce face?
– Mi-a cumpărat ghiozdan.
– Fii mândru, trebuia să-l aduci de-acasă...

I s-a schimbat treptat dispoziția.
Ce fericit este Sașa în aceste
Clike, când lângă mama sa înțelege
Că el singur pe lume nu mai este!

Iar dimineața copilul s-a dovedit
A fi slab, singur și neajutorat!
Lângă mamă, ca mielulel, s-a lipit,
Ce din ghearele lupului a scăpat.

Apăru lumina și dispăru bezna,
Pe inimă nici o cicatrice nu e!...
Iar el până azi nu și-a dat seama că
De mamă omul are mare nevoie!

Pedeapsa

Mama fiul puțin și-a liniștit,
Frica și tremurul s-au isprăvit...
Acasă neliniștea a revenit,
Și-n sufletul lui totul a răvășit.

Florile-a udat... Așa cum mama făcea!
I-a fluierat vîoi canarului vesel,
Dar în inimă, ca un ghimpe, înfiptă-i
Durerea; în zadar a vrut s-o uite el.

Nu-l bucură deloc al florilor parfum
Și cântecul canarului nu-i trebuie.
Își tot repetă: „Nu dispera acum”,
Iar capul de gânduri grele îi vâjăie.

A fost Sașa până acum un băiețuș
Simplu, ca la treisprezece ani, dăscălit,
Sincer filmele și cărțile iubea...
Pentru prima oară lumina a pălit.

Până acum totul a fost pur și senin,
Se obișnuise cu-un trai plăcut, ușor,
Dar viața l-a plesnit cu palma din plin,
Arătându-și chipul său înspăimântător.

Copilul nu știa că din vechime
Lumea-i cu mii de fețe, așadară,
Pe om ba îl urcă, ba îl coboară,
Iar pe cel slab cam mereu îl doboară.

Până nu suntem puși la încercări, credem
Că lumea o avem în palmă, toată,
Dar visuri pot deveni tragedie
În contact dur cu viața nefardată.

Ieri încă își arăta mărinimia
Viața obișnuită ce vuia în jur,
Dar ireversibil s-a schimbat regia,
Ceva dispăru, multe trebuie să-ndur.

Un film sau un basm lumea mi s-a părut
Sau un curcubeu în zbor iluminat,
Dar azi toate culorile au dispărut
Și totul în veșmânt negru s-a îmbrăcat.

Copilul vede lumea în multe culori,
Dar un specific e-n orice culoare,
Însă copilul semitonuri deseori
Nu observă; văz pentru nuanțe n-are.

Nu știe copilul cine mutilează,
Încât nici oasele măcar nu poți s-aduni.
Adevărul luat drept bolnav de bază,
Minciuna-l tratează, pe post de doctori buni.

De unde să știe Sașa pân-la soroc
Cum se petrec nenorociri rebele,
Că prea adesea adevăru-i singuratic,
Iar minciuna are sute de proptele.

Minciuna și hoția se-mpacă bine
Și de asta sunt înspăimântătoare,
Că minciuna îmbracă toga dreptății...
N-are nevoie de justificare!

Iată, de nu ești hoț, nu te mai plânge,
Că nu ești hoț – tot tu arată explicit.
În plus nici brânza n-a intrat singură
În sacoșă. Deci, e clar, ai șterpelit.

Delapidarea s-a mușamalizat,
Hoțul l-a ajutat pe hoț... Nu-i atingi!
Minciuna are un cal înaripat,
În schimb calul dreptății e prins în chingi.

Prins nu va fi hoțul, știe bine el
Șiretlicuri și căi ocolitoare;
Mai repede cel cinstit și cel fidel
Cu-onestitatea intră la răcoare.

Până nu suntem puși la încercări, credem
Că lumea ne dă miere curată,
Dar visuri pot deveni tragedie
În contact dur cu viața nefardată.

Și controloarea se uită încrunțat
Și milițianul strigă: – Gata, scrie!
Dar poate toate acestea doar le-a visat,
Sau poate în suflet e doar reverie?

Lida îl privește pe Sașa cu dispreț,
„Hoț”, exclamă podeaua și tavanul.
Din toate părțile ofensă și dispreț,
„Hoț”, șoptește-n casă totul, și divanul.

Cum poți trăi cu o arsură vie
Și pe pământ să umbli numai umilit,
Amărât, cu conștiința sălcie
Și chiar pe părinți nu i-ai convins, tacit.

Miliția trimite actele la școală,
Iar aici – ședințe, consiliu, comitet,
Iar – adevărinite, procese-verbale,
Vor cere căință. Dar pentru ce, concret?

Nu sunt vinovat. Dar n-am nici vitejie
Să fug aiurea, undeva să mă cocoș;
De la miliție va veni hârtie –
Cui voi putea demonstra că nu sunt hoț?

Să fug undeva, să m-ascund... Sau să aștept
Liniștit... Ah! Dac-aș putea! Trudă
În van!... Mie nicicând nu mi s-a spus drept
Că lumea-i atât de groaznică și crudă!

El a cerut un scurt răgaz gândurilor
Captiv, parcă închise cu un cep,
Și, revenindu-și, își aranjă cărțile.
„E cazul cu matematica să-ncep!”

O problemă grea a rezolvat în transă.
La învățătură nu era codaș,
Dar în viață cu prima lui neșansă,
A suferit un eșec sinucigaș.

Brusc, parcă-n alergare s-a-mpiedicat,
S-a oprit din fugă, ce mare handicap,
A căzut pe gânduri și, temător, s-a-ntors
La acel gând ce-i sălășluia în cap.

Rapid a tras printr-un inel de pe tavan
Cordonul de la paltonul de iarnă...
I se părea că totul pe lume e-n van,
Infinitul poate să se aștearnă.

Hotărârea a fost luată prea rapid.
Luptând pentru dreptate acest băiat,
Printr-un autoverdict nedrept, întrepid,
Pe sine, nevinovat, s-a condamnat.

Dar el ar trebui să pedepsească
Pe indiferenți și șleahla lor ce poate
Și cel mai mare rău să-mbrace în
Samavolnică legitimitate.

Dar i s-a tăiat a sprijinului cracă
Și Sașa făcut-a ce putea să facă.
Sfârșitul prin moarte, fără pregătire,
El a considerat o cale justă,
Crezând că va trezi conștiința noastră
Și iubirea de dreptate, robustă.

Surprins de o reputație proastă,
Și-a făcut băiatul curaj, s-a oțelit
Și pe nedrept s-a autojudecat
Și condamnarea minciunii a prevestit.

O hoată l-a stigmatizat ca hoț.
El un calcul a făcut dezinteresat,
Cine a plătit datoria, acela
Mai mult n-a primit decât soarta i-a dat.

Prin conștiința datoriei el ne-a
Depășit, lumea-i datoare față de el.
E greu să te desparți de viața scurtă,
Dar n-a rămas dator față de ea defel.

Copilul șocat, ponegрит, defăimat,
Nu se va putea ridica, rezista
Și totuși el și-a spus cuvântul răspicat,
În așa fel încât nu se poate uita.

A spus cu mare hotărâre, observați!
Despre forțe abisale, despre rele
Care sigur merită moartea a spus el,
Dar mor eu, înșururat, și nu ele.

„Ele există și astfel justiția
Nu se poate considera complet vie,
Ele trăiesc, iar adevăru-i condamnat
La moarte, ca mine, cu viclenie”.

Demnitatea-i călcată, răstignită,
Hoția a stigmatizat dreptatea
Și a devenit viața unica plată
Pentru a reabilita demnitatea.

Copilul are personalitate,
În ideile sale e foarte sever
Cinstea a apărât cu fermitate,
Renunțând la tot ce e pe lume, lejer!

Nu, el n-are nevoie de viață lungă,
De va trăi și pata nu va șterge
Acela ce numele de om slăvește
Presus va fi, pe sine însuși va premerge.

Ancheta penală

Iar vinovații nu există. Hârtia
S-a consumat degeaba. Interogat a
Fost controlorul de la Alimentara
Sau mai precis controloarea, ingrata.

Ea a spus: – Nu-s vinovată. Într-adevăr,
Un pachetel de brânză era neplătit
Și-am vrut pe băiețuș să-l iau în răspăr,
Lecție utilă i-am dat, l-am dascălit.

(Bună lecție! Și ea ar fi trebuit
Tratată exact cu aceeași măsură!)
Aici controloarea s-a schimonosit
Și multe lacrimi pe obraji îi căzură.

Iar anchetatorul gândea: „Probabil
Își dă seama și de aceea plânge...”
Dar femeia fâțîș hohotește, nasul
Și-l suflă, se enervează, se plânge

Anchetatorului că nu mai suportă
Ca tot timpul să-i pună fiecare
Întrebări multe, o întreagă cohortă,
Încât nici somn, nici poftă de mâncare n-are.

„Cine chef a avut, m-a tot tracasat,
Ce belea – nu-nțeleg astă flecărie!
Ieri una în toiul nopții m-a sunat,
Nici noaptea nu scap de bădăranie.

De ce, nu știu, n-am primit prima și titlul de
Fruntaș al muncii comuniste mi s-a luat?!”
(Era iar în lacrimi. Nu se prefăcea,
Era, da, un bocet sincer, adevărat!).

Tăcut, băiatul capăt zilelor și-a pus
Că altfel nu putea să scape de pată,
Iar ea la un plâns continuu s-a expus
Că de la primă a fost înlăturată.

Și el e om și ea, parcă, de asemenea,
Dar cât de diferiți sunt acești semeni,
Încât eu nu-nțeleg cine este ea?

De-i om, unde-i omenia? A vândut-o?
Cu cât a vândut și-n schimb ce a primit?
A cumpărat în câștig? Scene s-au văzut
Multe și noime de prețuri s-au cântărit!

– Spuneți, când ați aflat că Sașa a murit,
Ce ați făcut?
– Nu știu... Dar vă pot spune:
„De ce a făcut-o?” mi-am zis atunci subit,
Sens nici acum nu găsesc, pe bune.

Nu-nțelege! Într-adevăr, nu-i necesar
Să-i blamăm această neclaritate,
Există doar un retoric comentariu:
Hoțul să-nțealegă pe cinstit cum poate?

Ea trăiește, dar încă n-a priceput
Că a ales o viață de pădure,
Că omul a devenit atunci om,
Când pentru demnitate a ales să-ndure.

Iar tu-n picioare l-ai călcat, ai urlat.
Fără intenție? Nu-i adevărat!
Nu te jura. Te numești om, dar ai furat,
O viață nestemată de om ai furat.

Nu nenorocirea te-a cutremurat
Și nici n-ai simțit c-ai avea vreo vină,
Tu nu de răspundere te-ai speriat,
Ci de valva ce poate să se mențină.

Nu ești fiica veacului, ci drac împelițat
(Răspund de slove ca pentru-un bon de casă),
Te-ai dat drept om, te chemi om, dar, garantat
Nu ești om, ești neom, de speță joasă.

Ți se pare că ești cultă, te-ai îmbrăcat
Parcă după modă și ce-ai rezolvat
Cu asta? Hoția-i modă, ai observat,
Azi hoția e semn al culturii, garantat?

Vă-nțoliți cu haine scumpe să v-ascundeți
Natura mizeră. Tu nu furi oare?
Cum poți cu un salariu de precupeață
Să cumperi țoale de lux, strălucitoare?

Departe s-a ajuns cu degradarea
Sufletească, acum printre colegii tăi
Hoția nu-i considerată delict,
Ci acte de noblețe, cinstite căi.

La modă-i hoția. Mutre vexatoare
Văd, șleahă hoților cu ștaif e mare.
Mama-natură hoția-n sânge n-are
Și-atunci la copiii ei de unde-apare?

Sărăcia sufletească a dezvoltat
Azi hoția, se fură în mare delir,
Se fură pământ, case, privat, de la stat,
Iar munca și știința și mai abitir.

Se devastează totul, se fură în draci,
Această pasiune a devenit rit,
Merite străine să șterpelești dibaci,
Slava să obții nu din trudă, ci hoțit.

Și nu pe câte unul să răpească,
Milionar, fiu, fiică, ci să răvnească
Deodată la un neam întreg sau un popor.
Ce ne vom face cu un așa viitor?!...

Şeful secţiei ziaristului i-a spus:
– Aveţi idei preconcepute, zicând
Că „Miliţia a lucrat cam obtuz”,
Noi vină n-avem nici în faptă, nici în gând.
Cum cere legea noi am acţionat
Şi fiecare paragraf l-am respectat.

În felul lui, şeful avea dreptate,
Dar suflet în proces-verbal nu există.
La oricine o lume în piept bate,
Dar enigme în univers persistă.

Decât inima nu-i nimic mai complex
Priveşte, şefule, mai atent viaţa,
Al năzuinţelor curcubeu la index
Nu-l pune, renunţă, asta-i povata!

Inima are o cheie specială,
De n-o găseşti, nu te chinui în van.
Inima cu inima deschizi, cu sfială,
Cheia instrucţiunilor n-are firman.

Iar dacă-n loc de inimă ai piatră grea,
Nici lacăt simplu să deschizi nu vei putea.

Al lui Saşa adio din scrisoare
E ca un fulger, loveşte ca un şuvoi,
O simplă coală e-nspăimântătoare,
Ne inculpă pe fiecare dintre noi.

Când la miliţie scria angajamentul,
Cu slove ce-atunci răsunau oportun,
Că-n viitor nu va repeta gestul,
De la viitor el îşi lua rămas bun.

N-ai ştiut că, suspectând, ai făcut vatră
Lângă hău şi nu lângă defileu dulciu
N-ai ştiut... de unde să ştie o piatră
Cât de fierbinte este sângele viu!

Pentru douăzeci şi cinci de copeici viaţa
S-a dus – e mult sau puţin?! Asta-i postfaţa!

Inimile voastre n-au prezis năpasta
Şi primul eşec un altul a născut.
Pune, şefule, viitorul lui Saşa
În instrucţiuni ferme, de netrecut!

Cine-i vinovat?

S-a-nchis dosarul, nu există vinovaţi,
Iar dacă aceasta ciudat vi se pare,
În Codul penal atent să vă uitaţi
Şi-acolo veţi găsi precis confirmare:

Cazul e rezolvat, acesta-i făgaşul,
Singura interpretare e asta,
Întrucât victima şi ucigaşul
Sunt una şi-aceeaşi persoană. Basta!

Dar dacă meditam mai profund și sever
Pentru ce este viața omului dată,
Când pentru un sfert de rublă efemer
Se rupe cursul vieții brusc, deodată.
Prețul vieții e-acel sfert de rublă jalnic?
Nu, nu-i așa, aici nimic nu-i falnic!

S-a spus: – Nu-s vinovați! Dar instigatorul?
Pentru el nu-i articol de Cod penal?
Cine-i învins și cine-i învingătorul?
Sau jocul s-a terminat cu-un scor egal?

Ce groaznic că moartea e-al vieții chezaș!
De ce nu poți să scapi oriunde ai fugi,
Ce groaznic e că pe realul ucigaș
Nici până azi nu-s șanse de a-l găsi.

Iar dacă-i așa, vina azi s-o împărțim
La toți oamenii, fără excepție.
Și tu ești indirect vinovat, aferim,
Chiar și eu, cel cu o altă concepție.

Dacă vom merge tot așa, vai de noi,
Pe zăpăceala din jur doliu vom pune
Și veșminte negre vom pune apoi
Pe-ale noastre idei și fapte bune.

Mi-e groază de-o eră cu consecințe,
Când în lumea asta, ca un masiv robot,
Succesiv se vor naște oameni-ființe,
Dar sfânta omenie va muri de tot.

Ce s-a-ntâmpat cu omul – cu cât e mai matur,
Cu-atât de esență e mai departe.
Trăiește, ascunzând parcă în tambur
Pe sine în sine, cu visuri deșarte!

Noi, maturii, gândim una, dar vorbim
Alta. Țasta-i obiceiul din străbuni.
Iar la copiii mici nu-ntălmim (noi știm!)
Falsitate clădită doar pe minciuni,
Știm a copiilor sinceritate,
Cum înțeleg, așa vorbesc despre toate.

Iar în copilăria omenirii
Toți erau foarte sinceri, precum copiii...

Haideți, măcar azi să vedem imediat,
Cum omul cu mintea sa multe a produs,
Cum spații în univers a iluminat,
Dar lumea sa interioară a distrus!

Înaintam încet-încet la început,
Apoi am hotărât – mai rapid se poate!
Și-n plin avânt ne-am rostogolit în trecut,
Ce-am câștigat și ce-am pierdut, hai, socoate!

Cu teamă și tristețe mă gândesc:
Oare nu s-a degradat neamul omenesc?
Poate aici pericolul a existat
De s-a creat o nouă specie, latent,
Un „homo” deosebit, neprevăzut,
Ce ne este cunoscut și necunoscut.

Ce nume un văduv ar trebui să poarte,
Ce smulge dinții soției moarte
Doar pentru că aceștia sunt dinți de aur?
(Auzind despre un asemenea „faur”,
Nu puteam să dau urechilor crezare
Că astfel a procedat un om cu stare).
Iar cel care nu mai dorea să-și vadă
Fratele la gherlă, aflat sub pază?
(Deși vina fusese relevată,
Era frate bun, după mamă și tată!).
Sau fiii și fiicele ce-au izgonit
Pe părinții lor din căminul iubit?

Sau cei ce pun mâna pe grămezi de bani
Și-i îndeasă bine prin buzunare,
Sau cei ce fapte mizere, mari șnapani,
Le prezintă în culori strălucitoare,
Ce nume să aibă, cum să-i judecăm,
Ca inima măcar un pic s-o vindecăm?!

Slavă celui care, indignat și crunt,
A actualizat porecla „mancurt”
Și-a dat-o (nu-i poreclă mai potrivită!)
Aceleai noi specii de oameni ivită
Printre noi pe neobservate, pe furiș,
Și acum a ieșit din ascunziș!

Cazul izolat l-aș taxa nefericit,
Dar, iată, s-a format deja un clan întreg,
Și insul e pitic față de șeful zborșit,
Dar față de supuși – un uriaș strateg.

Plante mor, animale dispar, peste tot
Ciripitul păsărilor a încetat,
Temându-ne de dispariție în lot,
În „Cartea Roșie” le-am înregistrat.

Vreau să spun și-ncetinesc îngrozit:
Dar dacă mancurtismul va învinge,
De alții pământul va fi cucerit
Și specia noastră total se va stinge?!

La noi, în Baku, s-a înființat recent
„Berpaci”^{*}, un trust orașenesc
Ce restaurează clădiri, frumos, atent,
Ca aurite cărămizile sclipeșc.

Haideți, mai întâi pe noi să ne curățăm
Desigur, treptat-treptat, și nu dintr-un foc,
Ca pe-o coajă cruzimea s-o-ndepărtăm,
Cu minciuna și lăcomia la un loc!

^{*} Cartea Roșie – carte ce cuprinde plantele și animalele pe cale de dispariție de pe Terra.

^{**} Berpaci (în azeră) – restaurator.

Să părăsim vorbăria de paradă,
De truda zilnică avem trebuință
Să restaurăm ce-i sfânt raza să vadă,
Să renaștem în om a sa pocăință!

Necazul rude și amici a adunat.
Tatăl, tăcut, în durere s-a oțelit,
Dar mama se mai află la spital, în pat,
Cum să spui bolnavei că fiul a murit!

Când mama începu să se-ntremeze,
Rudele s-au adunat la patul ei
Și-au hotărât să-i spună, să-i relateze
Despre pierderea ascunsă, cu temei.

Ea la-nceput tăcea, palidă ca moartea,
Și nici măcar forța să plângă n-a avut,
Și deodată din pat a sărit ea
Și înspăimântător să strige a-nceput:

- Dar nici acum nu l-au găsit pe vinovat?
Mamei tatăl nu avea nimic a-i spune,
Toți tăcuți ochii în pământ și-au plecat,
Iar mama a rostit: - Nimeni pe lume
Să știe a cui e vina nu poate,
Însă eu, ca mamă, le știu pe toate.

Eu l-am născut și tot eu l-am și crescut,
De moartea lui sunt singurul vinovat,
Să știe toți că-i vina mea; de reținut
Că pe fiu să fie om l-am educat.

Unde-i anchetatorul? Aici să vină
„S-a găsit vinovatul!” să-i spuneți
Și cereți un proces rapid, de rutină,
Să mă bage la carceră, să-i spuneți.

... Ne-am trezit prea târziu și n-am observat
Negrul se dă drept alb, multe s-au pervertit,
Ne-am trezit, dar minciuna și hoția
Au devenit deja un fapt obișnuit.

De unde a-nceput, de unde a plecat
Totul, e greu de stabilit azi garantat.
Și putea gândi mama că nu-și va spune
Adevărul pur al său cuvânt util,
Că educația corectă,

pe bune,
Va strânge ferm cu lațul
propriul copil.

Epilog

Marele Pușkin a provocat la duel
O nulitate ce onoarea i-a mântit.
N-a tremurat Zasulici* fixând ca țel

* Vera Zasulici (1851-1919) - revoluționară rusă, care în anul 1878 l-a împușcat pe generalul Trepov, deoarece acesta condamnase la biciuire un deținut politic.

Un general, cu un glonț l-a lovit
Și-n numele dreptății l-a pedepsit.

Probabil, Sașa prin *instinct* deosebea
Binele de rău, la copii e mai acut,
Cu el Pușkin trăia, și Zasulici trăia,
Cu cinstea și eroismul ce le-au perceput.

Răul vine de la rău, binele a venit
Din adevăr, din el, și Pământul așa
A apărut, altfel demult ar fi pierit,
De nu erau pe el oameni ca Sașa.

Mai mulți oameni buni decât răi întâlnim
Și, totuși, când de cei buni ne despărțim,
Mai săraci rămânem, orfani ne simțim,
Pierderea lor e mare. Enorm suferim!

Deschidem sufletele larg! Într-un ceas bun!
Să gonim înstrăinarea de țestoasă!
Atomul nu ne va distruge nicicum,
De nu ne vom pierde omenia noastră.

Conștiința vom revoluționa
Nu cu cei cu gândirea închistată.
Unde-i mărinimie, nu va exploda
Nici o bombă, afirmația-i fondată.

De-o vreme ne sperie tot mai tare
Lipsa de oxigen din atmosferă;
Dar de ce, totuși, în altă sferă
Nu-i mai gravă lipsa de încredere,
Lipsa armoniei binefăcătoare?

Haideți să trăim doar în demnitate,
Să nu ne temem de sinceritate
Și să ne temem de mutre mieroase
Ce pot trece în necazuri hidoase,
Dar mai mult ne sperie indiferența,
Mai rea ca arma ce-ți rade existența.

Lumea va rezista,
va dăinui viața,
De vom opri a forțelor năvală
Să distrugă universul interior
A omului lume spirituală.

DUBLA FRICĂ

Poem

*În memoria
compozitorului
Gambar Hüseynli**

I

Cu cântece Gambar,
Fostul meu amic,
Răspândeă aroma gliei natale.
Împreună am compus un mozaic
De cântece pentru inimi leale.

Când versurile mele solitare
Îi mergeau la sufletul lui Gambar, ardent,
Emoția era așa de mare,
De nu-l recunoșteai, deși priveai atent.

Textul meu descifra profund, avizat,
Eufonia versului spoveditor,

* Gambar Hüseynli (1916-1961) – cunoscut compozitor din Azerbaigean.

Mii de sunete pe tar” a acordat,
Totul investiga ca zelos știutor.

El minereu scotea
Din munții de armonii,
Transformând totul în lingouri aurii.

Studiind textul cu spirit scrutaător,
Obținea tensiunea concentrată,
De la mii de sunete la cântec ușor
Trecea, găsind melodia căutată.
Și totuși, deși ieșea triumfător,
Tristețea din ochi nu-l părăsea ușor.

Știam că necazul nu l-a ocolit,
De aceea era mai mereu cătrănit.
Astfel, știam, din cele ce mi-a relatat,
Că el, Gambar, fusese cândva arestat,
Dar nu știam din ce cauză zurlie
L-au băgat netam-nesam în pușcărie.

El nu-mi spunea,
Iar eu, bineînțeles,
Mă jenam să-ntreb.
Și, dacă acest aspect
Îl atingeam,
Trecea
La alt subiect.

” Tar – instrument cu coarde pișcate, răspândit în zona caucaziană și Asia Centrală, în Azerbaigean, în vechime, avea 17-18 strune; sub această denumire cunoscut în Azerbaigean și Armenia; în Daghestan – *tara*, în Georgia – *tari*.

Știam de soarta sa nenorocită,
Că el purta tainice, chiar perfecte
Reguli de interdicție tacită,
Încercând din răspuțeri să le respecte.

I-a pătruns în sânge viața de lagăr
Și, liber fiind, trăia cu teamă Gambar.
Dar el a fost singurul? Pe noi toți de-un leat
Soarta imprevizibilă ne-a cocărjat.

Frica ne-a stabilit norme de viață
Și-n uniforme zilele ne-a îmbrăcat;
Sub pază, viața nu-i un fir de ață,
Când sentințe grele avem de suportat?

Viața n-a vrut să-l răsfete pe Gambar,
Avea o căsuță modestă, așadar,
A-nceput tăcut tristeți să-nmormânteze
În sine; nu și-a certat soarta Gambar,
La un pian nici nu putea să viseze,
Cântece compunea la un banal tar.

Gambar crea, spre culmi aspirând candid,
Uita de mii de obstacole ce nu scad,
Superficialii îl înjoseau perfid:
„Zdrăngăne la tar, e clar că-i retrograd”.

Dar străbunii noștri cu-un tar sau chiar saz
Au iscat cu glasul lor profetic miraz*!
Să nu poată sazul sau același tar

* Miraz (învechit și regionalism) – moștenire.

Să cuprindă globul pământesc plener?!
Sau parcă același tar sau același saz
Nu vor răsuna după noi, în orice caz?!

Lângă piedestaluri colcăia un roi
Corupt; talentele erau neglijate.
Gambar, exasperat de intrigă și nevoi,
Mi s-a plâns
Într-o zi, pe înserate.

Și-ntâmplător m-am referit la trecut:
– De ce-ai fost arestat, Gambar? Și-a ținut
El cu voce nefirească: „Cum, n-ai știut?”
De parcă o bombă ar fi explodat.

„Într-o zi am blestemat lumea, furios,
Pe-al popoarelor tăcut l-am făcut dușman –
În ce a transformat un stat mare, frumos,
Punând la cale pogromuri an de an!”

Și deodată, tot așa cum a-nceput,
Vorbirea riscantă a întrerupt, surprins,
Și am realizat ce s-a petrecut:
El, în toiul înflăcăării, s-a aprins.

Cât tăcea,
Ținea slova în robie;
O clipă uitând să fie temnicer,
A devenit,
Și-a dat seama la trezie,
Prizonierul propriului prizonier.

S-a speriat și s-a oprit deodată
Să-și ia cuvintele-napoi, zoritor,
Probabil, s-a gândit pe dată:
Dacă poetul e lingău și turnător?!

Azi tinerii află ca noutate
Că fratele îl suspecta pe frate,
Că fiul ușor își trăda tatăl bun.
Și doar cei cu părul cărunț dispun
De întâmplări trăite, nu auzite,
Ce și azi le dau frisoane cumplite.

Tatăl era suspectat de fiu, iar
Tatăl, la rândul său, fiul își suspecta.
Șmecherii la funcții aspirau, dar
Și la ciubucuri, viața așa era.

Făceau la parastase și la nunți atunci,
Cuvântul aducea doar nenorocire.
Au fost mutilați chiar și cei puternici
De suspiciunea oarbă, din nefericire.

Ca o iapă ce nu cunoaște zăbala
Lovea în oameni suspiciunea,
Care pe atunci era la mare fală,
Iar pe noi robi jalnici ne considera.

Plutea suspiciunea ca o fantomă,
Indiferent unde, la serviciu, acasă,
Ea intra ca-ntr-o prismă monocromă
S-o vadă toți; era contagioasă.
Când ne priveam în ochi la o adică,
Iată de ce noi înghețăm de frică.

Frica izgonea onestitatea, cinstea,
Fără urmă a dispărut mândria,
Peste tot în jur frica se revărsa,
Sângele-n vene schimbase fobia!

Precum ciulinii, a dracului cunună,
Creștea în inimă, cu rădăcini, frica,
Granița dintre adevăr și minciună
Distrugea, pătrunzând tot mai adânc, frica.

Minciuna-ucigaș de adevăr râdea,
Sensul cuvintelor pregnant s-a tocit,
Minciuna zâmbind pe fețe strălucea,
Adevărul frust plângea neconținut.

Sinceritatea minciunii s-a predat,
Neadevărul s-a ridicat în slavă,
Adevărul să facă tumbe-i obligat
De la sentimente la slova gravă.

E șocat, poate, tânărul cititor:
Nu exista nici ordine, nici lege?
Călăul tăia totul necruțător –
Cine putea acest drept să-i delege?

Inima noastră, Dumnezeuule mare,
Să sufere, să rabde multe e-n stare.
Legea era tăvălită în noroi,
Iar el cu cruzime dispunea de noi.

Toți deveniră robii voinței sale,
Toți erau supuși, sub al fricii sindrom
Nu, cum era normal, legii generale,
Ci legea se supunea celui om.

– Iartă-mă, spuse Gambar, eu uneori
Greu mă înfrânez. Văzut-am multe orori.
Și s-a chircit, parc-ar fi fost lovit;
Pe Gambar l-am înțeles, l-am compătimit,
Și atunci, pe loc, ca frica să deznod,
Sincer mi-am exprimat acordul cu el:

– Noi, absolut toți, stăm lângă eșafod,
Destinul ne este nebuloș, rebel.
Apoi Gambar n-a mai scos nici un cuvânt,
Iar eu i-am înțeles al său simțământ:
De o cursă el înfricoșat era
Și se temea, chiar de mine se temea.

II

Întorcându-mă de la Gambar,
brusc m-am îngândurat,
Un vârtej mortal sufletul
mi-a cuprins automat.
Mi-am amintit matematic:
Oftat fin, țiștă sălbatic.
Sunt sleit, epuizat,
Parcă sunt paralizat.
Până și pereții
mă priveau amenințător,
Să mă sufoc vor.

Nu, nu-l cred pe Gambar.
Blestemându-l pe uzurpator,
Plasă-mi întindea ușor.
Iar eu ce-am gândit, am vorbit.
Evident, am fost un prost...
Noaptea toată n-am dormit.
Nu m-am simțit la adăpost.

* H.Geavid (1882-1941) - renumit poet și dramaturg din Azerbaigean, numele lui adevărat - H. Rosizade.

În pat m-am chinuit amar,
simțind multe ace,

Parcă-n desiș de spini eram,
nu-n pat, să dorm în pace.
Spinii mi-au inoculat frica total,
cu tepii lor.

Aici al meu viitor
Plânge într-un hohot continuu,
Poate chiar noaptea mă vor lua
Că doar nu așa demult

cu haine cernite,
mașini zăbrelete.

au fost arestați dintr-un foc

Gülhüseini, İsmihan şi Azer*
şi alţii pe loc!
Prin ce sunt eu mai cu moţ?
Ca ei la gură n-am pus cloţ,"
Am pâlăvrăgit şi, iată,
Nu la zona luminată,
Ci-n noroi ajunge-voi,
La hădul călău-moroi***.

Nu, nu cred nici o clipă
că tovarășul meu dorea

* Studenți și doctoranzi din institutele de învățământ superior din Baku, arestați în 1948 pentru apartenența lor la o organizație naționalistă ilegală, ulterior reabilitați.

" Clot (regionalism) - zăvor.

*** Moroi – strigoi, vârcolac.

Să se înalțe tot mai sus
pe înjosirea mea.
Nu, nu putea coautorul-frate
să decadă,
Doar oamenii de artă
au aceeași ogradă?!
Ptiu, drăcie! În treizeci și șapte,
an ucigător,
Nu confrați pe confrați
ii trimiteau la abator?
Cu pietre n-au fost încă bătuți,
nici măcar blestemați
Cei ce au avut un singur scop,
trădându-i pe confrați:
Astfel, prin mârșăvie, prin vânzare
să salte
Nemeritat, pe posturi
din ce în ce mai înalte.
Iar acum Gambar pe drumul cunoscut
se va la lansa.
Sau în lupta cu ticăloșii
el a ras pe cineva?
Omul de la naștere
bea laptele doar crud,
Binele și răul s-au amestecat,
nu se exclud.
Omul a devenit o ființă dublicitară,
De ce-ar trebui să cred
în franchetea lui plenară?

Și-n toiul chinurilor mele aud,
nici viu, nici mort,
Un scrâșnet de mașină –
răzbat niște cuvinte,
De-o adresă parcă s-au interesat,
Doamne sfinte!
Ochii s-au înțețoșat,
totul era cu capu-n jos
Și cuibușorul meu, frumos,
Lumea-ntreagă deveni,
micșorându-se simțitor,
O celulă cu vizor.

Mă trec fiori reci,
ei pot să-mi cante al meu prohod.
Și m-am gândit: „Iată, vorbele
m-au dus la eșafod!“
Și-a demarat mașina,
după un colț, cu putere,
Și-am respirat ușurat
și m-am căit în tăcere:

Deie Domnul să scap de pacoste
de-această dată,
Că nu voi scăpa nicicând
vreo vorbă necontrolată!

III

Și m-am mai gândit, cât eram gărbovit,
Că, atunci când vor năvăli la mine
Cu percheziția ce nu pot s-o evit,
Vor răscoli și-arhiva mea prea bine.

Să le-o luăm înainte de astă dat'!
Să ne imaginăm cum alții vor privi.
După miezul nopții am sărit din pat –
Manuscrisele atent le-oi drămuî.

Și am văzut, Dumnezeuule mare,
Munți de versuri ce n-au intrat la tipar!
Și m-am convins că, la o lecturare,
Pot fi interpretate și arbitrar.

E clar, trebuia să scriu ce văd în jur,
Zguduitoare crime, maniace,
Doar pe hârtie durerea s-o conjur.
Ce altceva mult mai breaz puteam face?
Și-mi aminteam, citind fiecare vers,
Ce sentimente acute l-au premers.

Dar cine a fixat hotare oare,
Cine i-a plasat gândirii calapod?
Odată mintea a strălucit mai tare,
De-atunci lumina are mereu izvod.

Poeziile adunate-acasă
Le-am recitat cu ochii unui cenzor,
Paie ca-n sperietoare îndeasă
În mine, când versu-i la jupuitor!

Versurile, cred, au mare valoare,
Sunt ca un foc nestins, ca un legământ –
Arderea lor nu înseamnă trădare
A adevărului, ce pentru mine-i sfânt?!

Cum pot să dau de-al adevărului fir,
Cine vrea să aibă de-a face cu el?
Repede, până n-ai fost prins de vampir,
Salvează-te, nu fi prostănac tembel?

Să le ard?
Dar am altă variantă?
Cine oare își bate joc de soartă?
Sau fericirea ai trăit-o din plin?
Sau nu ți-a mai rămas nici un vis senin,
De vrei în închisoare să putrezești
Sau în negru surghiun să te perpeleşti?

Și-am hotărât. Să plătesc preț uriaș
Trebuie, o Doamne, Dumnezeuul meu!
Salvează-mă,
Să distrug, ca un sinucigaș,
Trebuie ceea ce în esență sunt eu.

Ard idei, principii și temelii
Care de voluntarism s-au tot lovit,
Arde cel mai curajos cuvânt, să știi,
Din toate ce pe vremuri le-am rostit.

Ard, se prefac în scrum, jalbe și suspine,
Speranțele cele mai curate ard,
Chiar răscoala contra epocii haine,
Rațiune, conștiință, vise ard.

Ard urmele mele din lumea-ntreagă,
Ecoul gândurilor de foc e-atins,
Arde tot ce-i sincer, curajos; strigătul
Sufletului s-a carbonizat, s-a stins.

Ard iubirea și ura ce țeluri prime
Și-au ales oportun, fără fașoane,
Ard versuri ce plănuiam să exprime
Tot adevărul nud, fără zorzoane.

Demult lumea asta m-a nemulțumit,
Ofensa la foc intens mă supune
Ca și ecoul scrisului scorjit,
Arde și sufletul, din compasiune.

Ele ard, creându-mă pe mine,
Pagini mult mai scumpe ca niște tomuri
Ard, gonind bezna cu-ale mele lumini,
Întruchipând dalbe idiomuri.
Și-n lumina asta mai clar am văzut
Că de eul meu sunt rupt rezolut.

Și strângând din dinți mă pedepsesc pe loc,
Apelând, chinuitor, la groaznicul foc.

Mie nu-mi fu frică, un sinucigaș,
S-arunc în foc tot ce-i mai bun în mine,
Adevărul veni-va pe-al său făgaș,
Nu va fi nimic de foc, știu bine.
Chiar și-adevărul fin ca un firicel
Niciodată nu se va rupe, defel.

Va veni și timpul adevărului,
Când vremurile noastre le va rostui,
Chiar dacă altcineva, altundeva,
Nu eu, nu aici, adevărul va rosti.

Poeziile ardeau,
Dar focul lor
Nu mă-ncălzea, ci îmi dădea frisoane
Și am ales, în al buimăcelii decor,
Niște texte, salvate din flăcări avane.

Pagini salvate cândva, în viteză,
Acum mai galbene-s ca un pergament.
Le-am ascuns în a mamei proteză,
Pentru timpuri mai bune, precum cel
prezent.

Le scot. Așteptata vreme a sosit,
Să scap de povara ce m-a gârbovit.
Să cunoască mult mai tânărul cititor
Și aceste poezii ale mele,
Să ofer astăzi spre judecata lor,
Astfel, la analize fidele.

Să afle și ei: n-am dormit atunci,
Am căutat drumul spre adevăr, cu rost,
Eroi, desigur, n-am fost, dar nici prunci,
Nici imbecili incurabili n-am fost.

Picătură cu picătură

Sunt pâraiaș susurător,
Multe văzui, curgând ușor:
Stepa groaznic însetată,
Cu ea strigam în gura mare,
Iar pajiștea udând am aflat
A cântecelor afirmare.

Rapid, cu mare iuteală,
Gurii să-i pun zăbală
Au vrut cu-un pietroi mare,
Cursu-i bun de strangulare.
Au hotărât: el severe
Idei n-are, deviere
În orice sens poate avea,
Chiar să curgă și-anapoda.

Eu să șiroiesc nu puteam
Cu-al zgomotelor amalgam,
Ci picătură, tenace,
Cu picătură, prudent,
Să răzbat sagace,
S-ajung sigur la țel, latent.

Am devenit lac, nu mare,
Dar în larga văgăună
Amarul imens loc n-are,
În nici un fel nu răsună.
Un lucru pot face firesc:
Să lupt, adâncul s-adâncesc.

Granitul e greu de străpuns,
Dar visul fie ocrotit!
Și dacă-n lat n-am pătruns,
Spre adâncuri m-am ațintit.

De piatra ce doarme la fund
Și de visul ei drag, profund,
Are cineva habar?
Cine-și amintește oare?
Altceva este lățimea,
Că o vede toată lumea.
În adânc ce se petrece
Mulți n-au nici vagi idei măcar.
Au spus despre mine rece:
– E superficial, sumar,
S-a încurcat, s-a rătăcit,
Să nu devină brusc fugar.
Dar drumul nu l-am rătăcit
Și ferm direcția păstrând,
I-am derutat pe cei care
Planuri negre aveau în gând,
Pe sine ei s-au înțepat –
Ca scorpionii „au crăpat”.

Știu cine sunt, unde-s născut,
În vene am sânge de Korkut^{*}
Ce câte-un picur picurând
Nu se mai termină nicicând;
Sângele menire are
Veacuri să pună în mișcare.
Picuri picură și-acum,

^{*} Dede Korkut – erou legendar din sec.VIII, personaj îndrăgit în eposul multor popoare turcice, inclusiv în Azerbaigean.

Nu-nterup sfântul lor drum.
Să tot curgă sângele meu!
Nu-n van zis-a poporul meu
Că pic cu pic, din picături
O mare se face, nu-s lecturi,
Iar o potecă îngustă
Devine cale augustă.

Sunt narațiune tristă
Și-n rezervă am răbdarea,
Freemătul meu fi-va tunet,
Când suna-va deșteptarea.

Strunele-atingând ușor,
Eu îmi acordam de zor
Vis sacru-n armonie,
Voci dragi cu glasul meu sunt
Contopite-n frăție.
Sunt steag cuprins de durere,
Sunt până pe hârtii stinghere.
De văd că iar despre dispreț
Nu pot spune nimic semet,
Atunci voi scrie generos
Despre iubirea mea, duios.

Ceapa

La cununa de ceapă
S-a uitat:
– Iarna va fi geroasă, vă prezic,
A spus el mohorât și-ngândurat.
Și-am întrebat:
– Ai temei la pronostic?

– Uită-te la bulb, are coaja groasă,
Iarna va fi deosebit de rece.
Natura ca melodia-i frumoasă
Și are-n ea armonii intrinsece.

Înainte de-a ridica un munte
Cale spre el faci, maiestruoasă,
Lunca golașă înghețul să-nfrunte,
Îmbrac-o în blană călduroasă.

Mamă-natură, total m-ai încântat,
Că ești și darnică și milostivă!
La justa valoare n-am apreciat
Nici mintea, nici blândețea ta nativă!

Exact ca această ceapă sunt și eu
Creația ta, trup din trupul tău.
De frig, de îngheț tremur și eu mereu,
Dar tu rar mă salvezi, așa e, zău.

Mii de urgii și-al nepăsării frig
Peste mine, orfanul, cad ciorchine.
Ți-i milă de ceapă, iar eu în van strig,
Sau ceapa-i mai prețioasă ca mine?

Degeaba mă plâng, degeaba mă jelesc.
Sufletu-i singur, suferințele-s puhoi.
O, de-ai putea răbdarea, în mod firesc,
Cu chinurile mele să faci altoi!

Timpul e atotputernic, de voia lui
 Depinde orientarea gândului.
 Timpul pe om în slavă îl ridică
 Și tot el, viclean, în hăuri îl pică.
 Există un timp ce ne miră prin avânt
 Și un altul ce elanul ni l-a frânt.
 Ceva omului vecia i-a hărăzit,
 Altceva omenia i-a mătrășit.
 E-un timp ce duce conștiința la muzeu
 Și-un alt timp cu adevărul-Dumnezeu.

Și vezi deodată: muntele de ieri
 Azi se căiește față de coline
 Și tot ceea ce a făcut ieri,
 Astăzi prin sită se va cerne bine.

M-am tot cocârjat cu vinovăție
 Pentru stihuri puse cândva pe hârtie.
 Încă ieri nimeni nu era temerar
 Să dea undeva „bun pentru tipar”.
 Din beznă la lumină, ca solie,
 Versurile mele azi au apărut,
 Reprezintă un titlu de mândrie,
 Azi mărturie a culpei din trecut.
 Azi nu se putea să nu fi apărut,
 Și acesta-i tot al timpului atribut.

Tiranul în orice timp, în orice țară
 Se teme ca gândul liber să n-apară.
 Libertatea gândului, el știe bine,
 Nu poate fi stăvilită de nimeni.
 Și, de aceea, stăpânul ticălos
 Distruge gânditorul, omul mintos.
 De veacuri sunt imposibil de unit
 Gândul și jugul, nadir și zenit.
 Lupta-i cruntă, pe viață și pe moarte.
 Țara unde gândul e-n libertate
 Dictatorul să urce pe cal nu poate.
 Știa aceasta cu exactitate
 Și „geniul tuturor popoarelor,
 Precum și al tuturor timpurilor”.

Mânia lui isca în acei ani frică,
 Sabia în teacă n-o punea deloc
 Gândul liber,
 pentru libertate, cică,
 A decis să-l pună total,
 sub obroc.

Am tăcut,
 Nu ne-am plâns de-al nostru destin,
 Dar nenorocul rezida anume
 În faptul că eram convinși, pe deplin,

Că suntem cei mai fericiți pe lume.
Credeam c-așa e bine, nimic nu-i fad,
Cânta sincer Bül-Bül" (tatăl lui Polad"):

„Primăvara-i liberă,
Țara este liberă,
Slova este liberă,
Struna este liberă”.

Dar despre ce tristeți puteam spune,
Chiar aluziv nu riscam a ne expune,
Când despre graiul nostru liber cântam?
Dar emotivi la fiecare vers eram!

Ce-i cu adevărul, unde s-a pîtit?
În stivele de cărți a fost îngropat.
Minciuni am rostit și deloc n-am roșit,
Minciuna am slăvit și iar n-am roșit,
Tot bătând din palme ca un nevropat.

Iar despotul chiar pe-asta puneă temei,
Minciuna făcând-o lege de granit,
Ce nu numai hotare, ci și idei
Cu o cortină de fier le-a îngredit.

* Bül-Bül (în azeră ad litteram - privighetoare) – pseudonimul lui Mamedov Rza oglu (1897-1961), cunoscut tenor, interpret de cântece populare și muzică de operă, laureat al Premiului de Stat al URSS.

** Polad (n.1945) – fiul lui Bül-Bül, cântăreț, în prezent ministrul culturii din Azerbaigean.

Să trecem de cortină noi nu-ndrăzneam
Și ne îngheța sângerile în vine,
În manechine de-a valma ne transformam,
Sau șurubele eram numiți, în fine.
Am scăpat creierul de balamuc,
Cum gândeă el, gândeam și noi, caduc.

Ca să scuze jocul său neordonat,
El dogmele în șir compact le-a grupat,
Și, ca tătuc de popoare, ne-a forțat
Să plătim un preț groaznic, exacerbat.

El trecutul l-a analizat ciudat,
Istoricii să iasă la liman nu pot,
Adesea cu mâinile de cap s-au luat,
Apoi capetele și-au pierdut de tot.

Alte timpuri sunt azi; e greu de crezut
C-am trecut printr-o vreme blestemată,
Când și *Cartea tatălui meu Korkut*
Dușmănoasă a fost declarată.

Ce prostie mare, strigătoare la cer,
Ce lume răsturnată cu capu-n jos:
Antipopular e eposul-giuvaer
Ce-a afirmat poporul, neîndoios!

Intenția tiranului e damnată:
Să-ntunece mințile luminate,
Obârșia noastră să fie blamată,
Cine-i tatăl – să n-avem deloc date.

Deveni lumea casă de copii, deodată,
Să ne căutăm mereu propriul nostru tată.

Poate fi jignit poporul mai tare?
Învie, mamă, plânge tulburată:
Având tată precum Korkut cel mare,
Poporul s-apară orfan de tată?

Poporul să devină cerșetor oare?
Mai întâi am fost lăsați orfani, apoi
Ne-a înfiat tătucul de popoare,
Fățarnica-i grijă s-o vedem și noi.

Sabia zângănind peste capete,
Gata să taie ața, atârna.
Numele străvechi pe care-l avea
Poporul să-l păstreze nu-ndrăzne.

Deja o poreclă, cuvânt de ocară
Asupritorul ne-a pregătit.
Tiranul și-a bătut joc de țară
Și-alfabetul vechi ne-a luat, grăbit.

El nu se-oprește. Răgăitul iar
Îl chinuie pe liderul genial,
Cică prea mult ne-a favorizat plenar,
Dându-ne alfabet latin, ideal.
Și neașteptând nici zece ani, stupid,
Ne-a trecut la cel chirilic, rapid.

Limba noastră cristalină
A intrat
În malaxor.
Puritatea-i ciuntă.
Și cine-ar fi zis:

– Alfabetul schimbat
Întinerește nația cărunță?
În asta constă înnoirea, nu zău?
De ce nu ți-ai schimbat alfabetul tău?

Jigniri ce ard amintiri străvechi, ca grele
Bice, lovesc neîndurător în noi,
Pe covoarele mileniilor mele
Se fălesc în dans canibalic-tontoroi.

Ofensiva a fost cu cap gândită.
Săvârșind fiecare act arbitrar,
El voia lumea supusă, pervertită,
Și-ncepu de la cărți, de la abecedar.

– Proiectul a fost unanim aprobat?
Un curajos dori să protesteze,
Dar protipendada s-a aruncat
Spre el ca o cobră, să-l linșeze.

Și-un lingău versat a spus sprintar,
Privind sala-n gol, fără adresă:
– Ce discuți,
Conducătorul doar
A dat indicația expresă!

Și renegatul, plin de elocvență,
Spuse adunării cu voce gravă:
– Ce doar alfabetul?
Dacă-i cerință,
Noi schimbăm și graiul, fără zăbavă!

Ce să-i faci, el bine s-a înscăunat.
Cei mulți se-opuneau, dar pe ascuns,
Iar cine-l combătea pe degenerat
Era pe dată umilit, răpus.

Peste-o săptămână acel ticălos
A avansat pe-un post înalt, pompos.

Dar ce s-a-ntâmpat cu cel ce-a protestat?
De frică
A simțit un mare jig*.
Evitând arestul din Baku a plecat,
Altfel ar fi fost înhățat ca Mușfig**.

Noi ne-am mândrit cu alfabetul schimbat,
Trebuia să ne tot flagelăm cu spini,
Așa suntem inutili, cu-adevăr,
Precum copacii lipsiți de rădăcini.

S-au tot împrăștiat nume și date,
Privește în trecut –
E întuneric mut,
Din memorie au fost suprimate.
Și corturi, și vetre au dispărut.

Unde s-au pierdut străbunii?
Cât de dur

* Jig (regionalism) – arsură.

** Mikail Mușfig (1908-1938) – poet din Azerbaigean, reprimat în timpul terorii staliniste.

S-au rupt legături de sânge și de neam!
Aveam în vene sânge de Korkut, pur,
Dar noi papagalicește îl huleam!

Oguz*, oguz!
Din Răsărit până-n Apus
Ai tot zburat, gonind calul mereu,
Începutul neamului meu ai impus
Cândva, și mare ospăț ai dispus,
Dar cărțile noi mă-nvață, fals expozeu,
Că nu-s rudă cu tine, idolul meu.
Sunt uitate rădăcini, amestecate
Vlăstare, și mi-i rușine de toate.

Nu ne-am cernut prin sită.
Brusc au căzut
Tradiții strămoșești; și doar la țară
Spiritul național s-a menținut,
Idee socotită incendiară.

VI

Iată la ce m-am gândit noaptea,
cumpănind cum am putut:
Măine dis-de-diminează
mă duc la Gambar să discut.
Mă voi jura, mă voi căi,
voi începe să-l implor,

* Oguzi – strămoși ai popoarelor turcice.

Ce-a fost ieri să uite definitiv,
acum și-n viitor.

Între dinți și buze
cuvintele să se oprească,
Totul să rămână între noi,
să nu se răspândească.
Cică, te-am aprobat,
ca pe-un copil, să te liniștesc,
Dar eu, dealtfel,
pe marele conducător iubesc,

El este unic pe lume,
salvator, pavăză, scut,
Forța minții și inimii lui
ne sprijină absolut.

„Ce prostii ai debitat ieri,
fiind slobod la gură!“

Până-n zori am repetat,
automat, fără măsură.
Iar când zorile-au mijit,
m-am îmbrăcat cum s-a nimerit –
Și-atunci la ușă bate cineva...

Cine-o fi oare?
Lângă oglindă zăbovind,
văzui că tremur tare...

Să merg la ușă trebuie,
dar stau pe loc. Încremenit!
Deci m-a turnat Gambar,
decă, sunt lovit dur de năpastă,
Au venit să mă ia, unde să fug,
ce soartă nefastă!

Iar la ușă au bătut.

O dată... și încă o dată.
Nu se vor lăsa,
până nu voi deschide or să bată.
– Cine-i acolo?
– Sunt eu, amice.
Da, era Gambar.
Asta m-a dat gata iar:
Au venit să mă demaște,
el e martor, așadar,
În cazul în care încerc
acuzai să declin.
Cu mâinile tremurătoare
ușa am deschis puțin,
Iar Gambar plângând amar,
la pieptul meu s-a aruncat.
Tulburat, în antreu
să-și scoată ghetetele a uitat.
Discuția de ieri
el a explicat-o în alt mod.
Cică a glumit.
și cele ce le-a spus au alt izvod.
„Pe marele conducător
îl iubește neabătut,
El este unic pe lume,
salvator, pavăză, scut,
Forța minții și inimii lui
ne sprijină absolut...“
Parcă n-aș fi știut
că asta-i minciună gogonată?

Dar am tăcut.

Oare cu el nu semănam? Siderată
Și cruntă-i epoca,
în mari fățarnici ne-a prefăcut;
Ca mine, el toată noaptea
un ochi n-a închis, abătut.

„... SCOPUL MEU – DRUMUL MEU,
CASA MEA ÎNCĂ NETERMINATĂ...”

Versurile acestea aparțin lui Vahabzade.

Să vorbești despre un contemporan al tău care scrie versuri e întotdeauna greu, chiar dacă acesta este un poet de mult consacrat.

Este ușor să-ți imaginezi cum mulți, pentru care clasicii există doar în trecut, vor ridica din umeri... De aceea, vrând-nevrând, consider că e necesar să manifesti mai multă prudență... Din fericire, există cazuri, când poți să vorbești despre contemporanul tău cu curaj, fără reținere...

Recent am citit noul volum de versuri al lui Bahtiar Vahabzade... Versurile, în traducere în limba rusă, se citesc cu o adevărată plăcere, timpul trăiește în ele, la fel cum tu însuși trăiești din plin în timp; în aceasta constă forța lor, dar, în plus, azerii mă conving ușor, având în vedere că limbile turcice se caracterizează printr-o apropiere deosebită a sistemului lor lingvistic comun, că opera lui Bahtiar Vahabzade în original reprezintă astăzi una dintre cele mai mari realizări ale gândirii poetice naționale. Ținând cont de tradițiile literare azeri, îmi pot imagina că este un lucru foarte, foarte greu să cucerești o asemenea recunoaștere.

Nu trebuie însă să uităm că tradițiile trăiesc numai în dinamica enorm de efervescentă a contemporaneității, numai în slova novatoare a noilor creatori...

În ardere stă forța noastră mare
Pe alții luminează – o zi, un ceas;
Lumânarea arzând astru pare,
Stinsă e doar stearină, ceară stas.

(Viața a-i ardere)

Vorbind despre arta scrierii versurilor, noi adesea apelăm la farmecul poeziei, la muzica poeziei, înțelegând prin acest lucru ceva greu de redat, ce nu poate fi întotdeauna subsumat unei definiții clare. Stihia imperceptibilă a versurilor este privilegiul Muzei și este minunat, și fiecare cititor care simte un fior este el însuși poet în asemenea clipe... Și, totuși, aceste atribute magice ale poeziei sunt suficient de active, suficient de valoroase și, vorbind într-o limbă vie, sunt destul de argumentate numai în acel caz când este prezent elementul principal – o experiență spirituală neobișnuită a celui ce compune versuri, tocmai în aceasta constă deosebirea exaltării poetice a junelui de 17 ani de gândurile și sentimentele unui bărbat în floarea vârstei, pentru că, de departe, nu copiii precoci, cu toată genialitatea lor, au creat antologia universală a slovei poetice, adică tot ceea ce a cernut sita istoriei.

Cultura a apelat în această direcție la numeroase forțe ale multor generații, de la Homer până la Pușkin, în Occident, de la Fizuli până la Samed Vurgun, în Orient...

Să luminăm
Cu rază străină
Ne străduim,
Total să ne-apartină!
Da, Fizuli –
Cine-a ripostat?...
E geniu,
Dar în pâlăvrăgeala făloasă,

Am uitat că n-are umbră deasă
Cel ce-adormi
În umbra unui trecut...
E timpul să gândim
Ce-avem de făcut...

(Ajunge!)

Valoarea poeziei o reprezintă înainte de toate măsura maturității artistului, a înțelepciunii sale filozofice, în consonanță cu experiența noastră colectivă; de aici provine armonia personalității, iar apoi frumusețea epitetului, capacitatea de a prinde în pânze suflul epocii... Epocile se schimbă, viața curge, dar arta adevărată face pentru noi lumea veșnic prezentă, întrucât este vorba de omul ce râvnește ca de-a lungul tuturor veacurilor să rămână om... Aproape în tot ceea ce a fost scris de Bahtiar Vahabzade în noua sa carte eu găsesc forță, claritate, maturitatea gândirii – zbaterile și afirmațiile sale ce se nasc nu din joc, ci dintr-o sensibilitate deosebită, din „caracterul ecologic”, din convingerea sufletului său. Față de toate câte ne înconjoară în viață el are o atitudine proprie, despre toate el are ceva de spus, pasiunea de a vedea binele și răul, frumusețea și urâtenia, sublimul și josnicia în manifestările grandioase și mărunte ale spiritului uman. Tocmai aceasta este principala misiune a artistului gânditor, a artistului-poet. De la cearta cu iubita, temă veșnică a relațiilor dintre bărbat și femeie, unde gingășia, bizareria, devotamentul contradictoriu și credința adevărată a ființelor ce iubesc te înduioșează până la lacrimi, pentru că toate acestea sunt cunoscute și numai poetul a putut să surprindă ceea ce e imperceptibil în aceste relații chinuitoare și senine, de la aceste pasiuni comune tuturor, Bahtiar întinde punți-gânduri, punți-imagini spre

abstracțiile timpului și spațiului, spre neliniștea zilelor noastre, spre pericolul nuclear pentru lume, pentru fiecare dintre noi și urmașii noștri, se adresează din nou omului, vecinului, vetrei acestuia, iar de la vatră către univers astfel dezvoltă, astfel aduce roade talentul neastâmpărat al marelui poet care a atins apogeul înfloririi sale.

Mie mi se pare că în poezia lui Bahtiar Vahabzade mulți cititori se vor putea regăsi, vor reafila lumea lor, trăirile și sentimentele lor.

Cultura gândirii poetice a lui Vahabzade, fiind națională prin natura sa, și acest lucru este extrem de important, este și va rămâne verbul poporului, va rămâne cuvântul poporului care i-a dat naștere, iar rolul scriitorului e acela de a îmbogăți arhitectura vie a graiului poporului său; cultura gândirii poetice a lui Vahabzade incumbă, concomitent trăsătura echilibrului național, dobândind astfel și o dimensiune general umană. Raportul dintre național și internațional, unul dintre cele mai arzătoare și controversate în zilele noastre, găsește în opera lui Vahabzade o confirmare a rodniciei evoluției progresive a literaturii naționale, de o rară, prin specificitate și complexitate, expresivitate și persuasiune. Astfel, citindu-l pe poetul din Azerbaigean, citești întreaga lume.

Aș mai dori să subliniez meritele incontestabile ale lui Vahabzade ca poet-artist, cei doi poli inseparabili din opera sa, și anume lirismul și civismul; aceasta este o dimensiune viguroasă a poetului ce atestă integritatea componentelor individual și social în concepția sa despre lume. El este patriot, mentor, moralist, în sensul bun al acestui cuvânt. O altă calitate a lui Vahabzade constă în aceea că el poate să trăiască istoria ca o contemporaneitate – suferă pentru istorie ca pentru ziua de astăzi, iar acest aspect ne relevă o dată în plus complexitatea și vastitatea tematicii poetului.

Sultanii în stânga și-n dreapta ucideau,
Cruzimea stăpânitorilor a pătruns și-n zicale,
Efemeră slavă palatele aveau,
Veșnic istoria trăia-n cocioabe.

(Palatul Topkapi)

Istoria a intrat deja de mult în perimetrul trecutului, nu mai există nici îndreptățiri, nici vinovați, s-ar părea că nu mai e cazul să te zbați, din moment ce trecutul s-a făcut pulbere, dar poetul judecă istoria ca pe ziua prezentă, de parcă toate acestea au legătură directă cu el și cu contemporanii săi, de parcă de aceasta ar depinde soarta oamenilor și, dacă ar fi aceasta în puterea timpului, dacă el ar putea fi dat înapoi, atunci stăpânii trecutului, acei ce „poartă coroane opulente și s-au obișnuit cu limbile străine”, l-ar executa negreșit pe un asemenea poet pentru sarcasmul, mânia, disprețul față de ei, dar și pentru dragostea, înțelegerea, compasiunea funciară față de locatarii cocioabelor care au conservat pentru vecie istoria națiunii, deoarece ei reprezintă poporul. Sunt mulți poeți la orizont, conform ziarelor și revistelor pe care le răsfoim, dar sunt puțini poeți lângă tine, când rămâi singur și încerci să formulezi în două-trei cuvinte ce este viața; în asemenea momente te ajută să trăiești și să gândești adevărații poeți, ale căror cuvinte reprezintă concentrarea gândirii, imaginii, spiritualității. Acestei categorii aparține și contemporanul nostru, Bahtiar Vahabzade.

Iar acum, în legătură cu versurile lui Vahabzade, puse drept titlu – mie mi s-au părut foarte simbolice și personale, – Bahtiar Vahabzade încă își clădește o casă a poeziei sale, el este încă viguros, are mâini măiestre, fundamentul este trainic și frumos...

Și această casă trebuie să fie vizitată cât mai des...

Cinghiz Aitmatov

SUMAR

Fănuș Neagu: Cuvânt înainte	5
Dumitru Balan, Simion Iurac: Un cântăreț al libertății și demnității umane	7

POEZII ȘI POEME

BIBERONUL	17
CINARUL	18
PĂRUL NEGRU, PĂRUL ALB	20
DE MINE SUNT NEMULȚUMIT	21
MUMIA	23
PRIVIND RUINELE POMPEIULUI	24
AZI E MARE „SĂRBĂTOARE” LA STEPNIACI	25
[CE FEL DE FOC TAINIC AI]... ..	26
BASM ȘI VIAȚĂ	27
ZILELE MELE DE NAȘTERE	30
ÎN CRIMEEA, MORMINTE DE TĂTARI	32
TEAMA	34
CAPUL	36
[EȘTI OMNIPREZENTĂ ÎNTOTDEAUNA]	39
[PRIMĂVARA IARNA AȘTEPTĂM]	41
CONTOR	42
DE LA CINE SĂ-NVĂȚ ?	43
MEDITAȚII DESPRE MOARTE	45

PUNEȚI ÎNTREBĂRI	47
JUDECATĂ	48
O SINGURĂ ZI	49
ȘAPTESPREZECE DECEMBRIE	51
[DORITE PENTRU MINE-AU FOST]	53
[MI-AI TURUIT CÂTE-N LUNĂ ȘI ÎN STELE]	54
FICEI MELE	55
MĂTUȘA	57
CEAS PE PIATRA FUNERARĂ	60
BINE CĂ NU ȘTIM	62
MEDALIE ȘI REVERS	64
PĂMÂNTULE, TU TE ROTEȘTI... ..	66
STRIGĂȚI ȘI ȘOAPTĂ	67
DĂ-MI VOIE SĂ ADORM	68
UMBRA	70
[FĂRĂ MINCIUNĂ N-AM ȘTI ADEVĂRUL PREȚ]	71
SPERANȚA	72
VIS PERICULOS	73
DĂ-MI SUFERINȚA	75
LEAC	77
[TINZÂND SPRE TINE, SPRE CER M-AM ÎNĂLȚAT]	78
[HEI, FEMEIE! DE UNDE AI ATÂTEA]	79
[AI SPUS: ÎMBĂTRÂNESC, ĂSTA-I UN CÂȘTIG?]	80
METAMORFOZE	81
[FIORI DĂ AGITAȚIA]	83
[GEAMÂNUL COPACULUI SUNT, TRUNCHIU-I ÎNCORONAT]	85
OBIECTELE VORBESC	86
TIMPUL	88
A ÎNȚELEGE – A NU ÎNȚELEGE	90
AFLĂM	92
[ÎN TINEREȚE CREDEAM CĂ GRATUIT VOI PRIMI]	94
CE FEL DE MEDALII	96
NU ESTE OARE?	98
ÎN UMBRA MUNTELUI	100

[POETE, NU STRICA HÂRTIA, DACĂ]	102
ÎNCOTRO SE DUCE	103
MOARTEA	104
RĂDĂCINILE	105
CARUSELUL	106
PĂMÂNTUL	108
NU VĂD	109
MAMA ȘI COPIII	110
PRETEXT ȘI ADEVĂR	111
TIMP ȘI SPAȚIU	114
SINGURĂTATE	116
DOAR SE-NVÂRTE PĂMÂNTUL	119
RĂMAS-AM IMATUR	121
SCRISOARE POETULUI EVTUȘENKO	122
VIN ȘI LACRIMI	125

POEME

DEMUNITATEA	131
DUBLA FRICĂ	165
Cinghiz Aitmatov: „Scopul meu, drumul meu...”	197

La editura **PAIDEIA**
au apărut

Evgheni Zamiatin
Noi

Jorge Luis Borges
Frumusețea ca senzație fizică

Gerard de Nerval
Himerele

La editura **PAIDEIA**
vor apărea

Guillaume Apollinaire
Alcooluri; Bestiarul; Vitam impendere amoris

Delmira Agustini
Dulci elegii

Juan Goyanarte
Urcușul spre abis

Tipărit în România
de punct

nr 14404

ISBN 973-596-028-1